

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

DARBA UN CIVILĀS AIZSARDZĪBAS INSTITŪTS

Tehnogēnās vides drošības zinātniskā laboratorija

Projekta Nr. **L 7720**

*Jūrmalas pilsētas riska teritoriju pārskats,
ekspertīze un analīze, atbilstoši pilsētas iedzīvotāju
interesēm un Attīstības plānam 2011. – 2021.*

RĪGA – 2011

Projekta vadītājs:
Projekta izpildītāji:

J. Ieviņš

V. Jemeljanovs

Dz. Atstāja

Dž. Dimante

J. Malzubris

G. Rūtiņa

A.Vītola

SATURS

1. Ilgtspējīgas attīstības dimensijas un sistēmas ilgtspējas analīze attiecībā uz pilsētas attīstību.....	4
Ilgtspējīgas attīstības idejas un politikas attīstība pasaulē un Latvijā	4
Ilgtspējīgas attīstības indikatori Jūrmalai	7
Ieinteresēto pušu iesaistīšana plānošanas procesā.....	13
Vides kopējā ekonomiskā vērtība un vērtēšanas iespējas	14
2. Komentāri par Jūrmalas teritorijas plānojumu un tajā iekļautajām iecerēm (Juridiskie aspekti).....	20
Komentāri par Jūrmalas teritorijas plānojumu un tajā iekļautajām iecerēm	20
Komentāri par konkrētām iecerēm teritorijas plānojumā	25
3. Tehnogēnie aspekti un faktori	29
Komentāri pēc atsevišķu objektu apsekošanas	32
Pielikums	
Autoru biogrāfijas	

1. Ilgtspējīgas attīstības dimensijas un sistēmas ilgtspējas analīze attiecībā uz pilsētas attīstību

Ilgtspējīgas attīstības idejas un politikas attīstība pasaulē un Latvijā

Mūsdienās cilvēki, pārveidojot un piesārņojot dabu un savu dzīves vidi, radījuši daudzas vietējas, reģionālas, kā arī lielas pasaules mēroga problēmas – vides piesārņojuma pieaugumu, ozona slāņa noārdīšanos, pasaules klimata izmaiņas, bioloģiskās daudzveidības samazināšanos. Vienlaikus sabiedrības attīstības sekmēšanā papildus ekonomiskās labklājības augšupejai arvien lielāka nozīme tiek piešķirta sociālās līdztiesības nodrošināšanai. Līdzsvarota attīstība ir iespējamais risinājums, kā sabalansēt sociālās sfēras un ekonomikas attīstību, aizsargājot vidi tā, lai novērstu ekoloģiskās katastrofas draudus un nodrošinātu cilvēces pastāvēšanu. Sabiedrības attīstības atkarība no apkārtējas vides stāvokļa aizvien pastiprinās, un labklājības līmeņa paaugstināšana arvien lielākā mērā ierobežo ekonomiskās attīstības un ekoloģisko prioritāšu saskaņošanu. Pēdējos gados populāra kļuvusi ilgtspējīgas attīstības koncepcija.

1987. gadā ANO izveidotā Bruntlandes komisija publicēja pazīstamo ziņojumu „*Our Common Future*”, kurā tika formulēts ilgtspējīgās attīstības jēdziens.

Ilgtspējīga attīstība ir attīstība, kas nodrošina šodienas vajadzību apmierināšanu, neradot draudus nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanai.

Ilgtspējīgas attīstības pamatprasība ir nodrošināt saskaņu savstarpējās attiecībās starp sabiedrību un apkārtējo vidi, ekonomiku un ekoloģiju, tehnoloģiju un dabu. Šīs idejas praktiskā realizācija prasa būtiskas izmaiņas sociāli ekonomiskās attīstības stratēģijā valsts, reģionālajā, kā arī atsevišķa uzņēmuma līmenī.

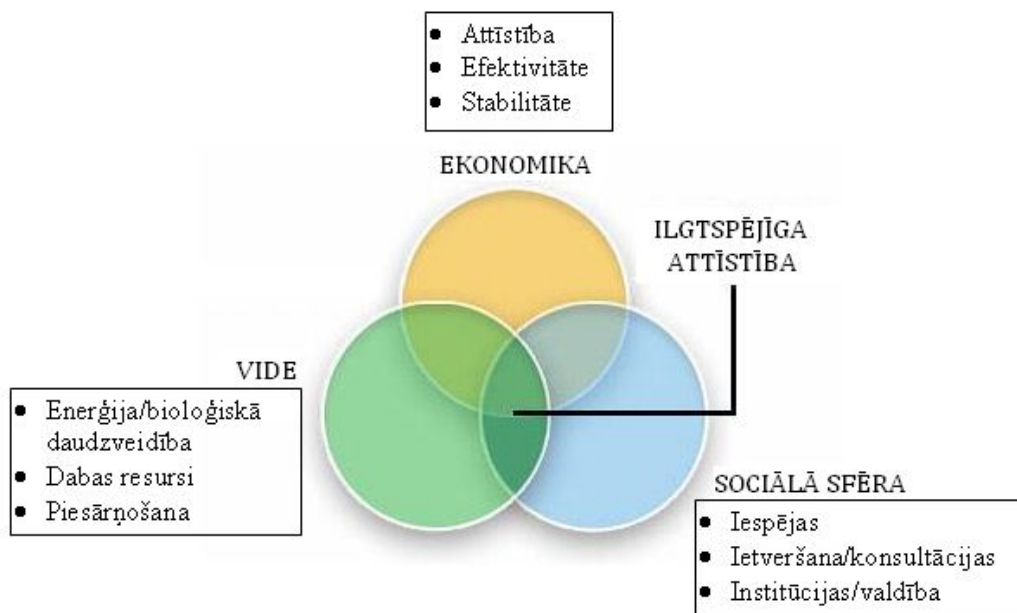
Bruntlandes komisijas ziņojumā vēl tika formulētas ilgtspējīgās attīstības trīs dimensijas – vide, ekonomika un sabiedrība. No tā izriet, ka ekonomika nav pretnostatāma videi, tām nevar būt atšķirīgi mērķi.

Pilsētas ilgtspējīga (līdzsvarota, sabalansēta) attīstība nozīmē veidot tās darbību pēc iespējas pašuzturošāku, samazinot resursu patēriņu un veidoto piesārņojumu, kā arī veicinot vides, ekonomiskās un sociālās sfēras savstarpējo pozitīvo un minimizējot negatīvo mijiedarbību.

Lai gūtu pareizu priekšstatu par lietām, nav pietiekami tās aplūkot tikai vienā dimensijā. Tāpat arī ekonomikā lēmumi ir jāvērtē no trim vienlīdz svarīgām dimensijām – kā tie ietekmēs vidi, ekonomiku un sabiedrību.

21.gs. svarīgi ievērot pasaules labāko praksi un pieredzi teritoriālās attīstības plānošanai, pamatojoties uz ekspertu, praktiķu un pētnieku

pieredzi un ieinteresēto pušu – privāto un / vai nevalstisko sektoru intereses. Bieži vien vietējo dalībnieku iesaistīšana plānošanas dokumentu veidošanā var palīdzēt labāk saskaņot publisko resursu izmantošanu ar vietējām prioritātēm – iedzīvotāju līdzdalība palīdz ievērot dažādas vietējās intereses, sniegt būtisku informāciju par vietējām vajadzībām sociālajā jomā, pieņemt kvalitatīvākus lēmumus.

1. att. Ilgtspējīgās attīstības trīs dimensijas

Ilgtspējīgas attīstības koncepcija piedāvā tradicionālās ekonomikas maiņu, tās galveno principu humanizāciju, ekonomisko un vides sistēmu attīstības saskaņotību un kopējo pieeju meklēšanu. Viena no galvenajām vides ekonomikas kā zinātnes atšķirībām no tradicionālās ekonomikas un ekoloģijas ir lielāka mēroga un ilgtspējīga pieeja cilvēku darbībai telpā un laikā, kas iekļauj veselu tīklu dažādu līmeņu ekonomisko un ekoloģisko sistēmu, kuras savstarpēji mijiedarbojas.

Globālu vides problēmu risināšanai ir nepieciešama rīcība vietējā līmenī, kuras plānošanā un īstenošanā būtiska loma ir pašvaldībām. Procesu kopums, ko apzīmē ar nosaukumu „Agenda 21”, ir viens no instrumentiem ilgtspējīgas attīstības veicināšanai vietējā līmenī. Šajā procesā pašvaldības strādā partnerattiecībās ar visiem vietējās sabiedrības sektoriem.

Ilgtspējīgas attīstības koncepcija tika veidota gandrīz divus gadu desmitus, un tās praktiskā realizācija, pēc optimistiskās prognozes, aizņems daudz vairāk gadu desmitu. Latvijas vietējo pašvaldību aktivitātes parādījās tikai 4-5 gadus pēc Rio konferences, jo pašvaldības gaidīja valsts atbalstu ilgtspējīgas attīstības procesa uzsākšanai.

Deviņdesmito gadu vidū daudzas pašvaldības iesaistījās vietējos „Agenda 21” procesos, kas galvenokārt izpaudās kā vides rīcības plānu un programmu sagatavošana. Šādi plāni ir Rīgai, Ventspilij, Liepājai, Jūrmalai, Jelgavai, dažām lauku pašvaldībām, kā arī rajona līmeņa pašvaldībām. Šie vides dokumenti galvenokārt balstīti uz Eiropas ilgtspējīgas attīstības pilsētu hartu (Olborga, 1994). Vides dokumentu izstrādes un īstenošanas procesus raksturo ilgtspējīgas attīstības principu integrācija vietējās pašvaldības plānos, politikā un aktivitātēs, vides komunikācija, sasniegtā izvērtēšana un pārraudzība. Šai aspektā ilgtspējīgas attīstības procesu vietējā līmenī būtiski ietekmēja teritorijas attīstības plānošanas procesi.

Attīstības procesu vērtēšanai pašvaldību līmenī izmanto dažādas starptautiski atzītas metodes un paņēmienus – indikatoru sistēmas, „ekoloģiskās pēdas” nospieduma mērīšanu, atbilstības *Olborgas principiem* novērtēšanu u.c. Visplašāk šobrīd tiek izmantota indikatoru metode: gan Eiropas ilgtspējīgas attīstības indikatori, gan specifiski indikatori, ko izmanto vietēja līmeņa problēmu risināšanā. Balstoties uz Eiropas valstu pieredzi un vietējās pašvaldības attīstības specifiku, piemēram, ir izstrādāta un aprobēta indikatoru sistēma Liepājas pašvaldības ilgtspējīgas attīstības vērtēšanai. Indikatoru sistēmu veido dažādu grupu indikatori, integrētie indikatori, kas ietver daļu Eiropas ilgtspējīgas attīstības indikatoru, piekrastes indikatorus, kā arī Liepājai specifiskus indikatorus.

Vides politikas pamatnostādnes ir sagatavotas un tiks izmantotas, lai veidotu pamatu vides kvalitātes saglabāšanai un atjaunošanai, kā arī dabas resursu ilgtspējīgai izmantošanai, vienlaikus ierobežojot kaitīgo vides faktoru ietekmi uz cilvēka veselību.

Eiropas telpiskās attīstības perspektīva (ETAP) ir politiku ietvars (ieteikumi) labākai sadarbībai starp Kopienas sektoru politikām, kurām ir būtiska telpiskā ietekme citai uz citu un dalībvalstīm, kā arī reģionālajām un vietējām pašvaldībām, ar mērķi sasniegt ES teritorijas līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību. ETAP nosaka, ka ES reģionos vienādi jāsasniedz Eiropas politikas trīs pamatmērķi: ekonomiskā un sociālā kohēzija, dabas resursu un kultūras mantojuma aizsardzība un apsaimniekošana, Eiropas teritorijas līdzsvarotāka konkurētspēja.

- Eiropas telpiskās attīstības perspektīvā ir noteiktas ES teritorijas telpiskās attīstības vadlīnijas: Līdzsvarotas un policentriskas pilsētu sistēmas attīstība un jaunas partnerattiecības starp pilsētām un laukiem.
- Paritātes (vienlīdzības) nodrošināšana piekļūšanai infrastruktūrai un zināšanām.
- Saprātīgi saimniekojot, nodrošināt dabas un kultūras mantojuma attīstību un saglabāšanu.

- Lai Eiropas Savienībā attīstītos dinamiskas, atraktīvas, konkurētspējīgas pilsētas un pilsētreģioni, ETAP ir norādītas iespējamās politiskās rīcības. Rīgai ieteicams izvērtēt vai vairākas no tām, ņemot vērā attīstības tendences, nav nepieciešamas arī Rīgas attīstības veicināšanai, piem. izstrādāt visaptverošu pilsētu attīstības stratēģiju, kurā ietverti pasākumi pret sabiedrības grupu sociālo norobežošanos, integrēt lauku teritorijas ap lielākajām pilsētām šo pilsētu reģionālajās telpiskās attīstības stratēģijās ar mērķi veicināt efektīvāku zemes izmantošanas plānošanu, aizsargāt un attīstīt kultūrainavas un palielināt to vērtību, izstrādājot integrētās telpiskās attīstības stratēģijas u.c.

Tautsaimniecības attīstībā nozīmīga loma ir valsts infrastruktūras raksturojumam un attīstībai. Infrastruktūra tiek definēta dažādos veidos, bet vispārīgi to var raksturot kā bāzes tīklu vai pamatkapitālu, kas ir nepieciešams ekonomisko un sabiedrisko aktivitāšu nodrošināšanai. Infrastruktūra ir plaša mēroga tehnoloģiska sistēma, kas sastāv no nepārvietojama fiziska aprīkojuma, iekārtām un kas, izmantojot noteiktas plaša patēriņa preces, nodrošina publiskajam un privātajam sektoram būtiskus pakalpojumus.

Ilgtermiņīgās attīstības indikatori Jūrmalai

Plānojot Jūrmalas attīstību, būtiski ņemt vērā, ka ilgtermiņīgai attīstībai ir trīs dimensijas – ekonomiskā, sociālā un vides. Nevar cerēt, ka attīstot ekonomiku, pārējās dimensijas attīstīsies pašas no sevis, vai arī, ka tad, kad būs attīstīta ekonomika – tad varēs ķerties klāt vides problēmu risināšanai. Tās teritorijas, kas tiek pakļautas apbūvei vai cita veida attīstībai, ir tikpat kā neiespējami atgriezt to dabiskajā stāvoklī. To var redzēt katrs, pastaigājot pa Jūras ielu vai kādu citu Jūrmalas ielu, kur kādreiz slējās sanatorijas un atpūtas nami, bet tagad redzami grausti. Pirmais būtiskais iebildums, iepazīstoties ar Jūrmalas pilsētas teritorijas plānojumu turpmākiem 12 gadiem, ir ieplānotā vairāku meža teritoriju apbūve. Tas nav pieļaujams, ja ir tik daudz degradētu teritoriju, kuras vajadzētu sakārtot un tajās veikt būvniecību. Protams, tas ir saistīts ar īpašumtiesību sakārtošanu, taču ņemot vērā augsto zemes kadastrālo vērtību, Jūrmalas domei jābūt iespējām atsavināt tos zemes gabalus, kuru īpašnieki nav samaksājuši zemes nodokli un tur uz tiem graustus.

Attīstības plānā noteiktās prioritātes: jūrmalnieks, kūrorts un daudzveidīga uzņēmējdarbība – visas ir atkarīgas no labas dabas vides kvalitātes.

Jūrmalas pilsētas attīstības plānošanā ir nepieciešams Latvijas piekrastes teritorijas attīstības un to nosakošo faktoru integrēts vērtējums,

politikas/programmēšanas izstrāde un vides komunikāciju sistēmas izveide un attīstība piekrastes vides kvalitātes saglabāšanai un videi draudzīgas vietējas sociālekonomiskās attīstības veidošanai. Tā uzskatāma arī par būtisku Baltijas jūras un iekšējo ūdeņu vides ilgtspējīgas apsaimniekošanas un aizsardzības plašas izpratnes un attīstības sastāvdaļu, jo acīmredzami Baltijas jūras ūdeņu vides kvalitāti nozīmīgi ietekmē piekrastes teritorijā notiekošie kā dabas vides, tā sociālekonomiskie procesi, kuru novērtējums atbilstoši Eiropas Savienības pieredzei un izstrādēm, to ir jāveic integratīvi, nevis disciplināri vai sektoriāli (piekrastes apdzīvojuma intensitātes izmaiņas, zvejniecības, mežsaimniecības, lauksaimniecības, rekreācijas aktivitātes u.c.). Bez vides pārvaldības (kā vides zinātnes apakšnozares) pētījumu programmas nevar tikt īstenota Baltijas jūras piekrastes vides kompleksa un ilgtspējīga apsaimniekošana. Viens no svarīgākajiem piekrastes ilgtspējīgas attīstības pārvaldības un arī pētnieciskajiem mērķiem – Jūrmalas kā unikālas Latvijas piekrastes teritorijas vides kvalitātes un to ietekmējošo piekrastes attīstības procesu integratīvais vērtējums un atbilstošu instrumentu un līdzekļu izstrāde Latvijas piekrastes integratīvai vides pārvaldībai (no angļu valodas: *ICZM- Integrated Coastal Zone Management*). Jūrmalas teritorijā notiekošos procesus jāanalizē no dabaszinātņu, ekonomikas un sociālo zinātņu skatupunkta.

Jūrmalai būtiski ir Latvijas jūras krasta erozijas risku noteicošie lokālie apstākļi – atšķirīgo erozijas riska pakāpi un plūdu risku nosaka krasta līnijas ekspozīcija pret spēcīgajiem vējiem vētras laikā, krastā pienākošo viļņu augstums un virziens vētras laikā, krasta ģeoloģiskā uzbūve (krasta veidojošo iežu noturība pret viļņu eroziju vētras laikā), vējuzplūdu ūdenslīmeņa augstums un saglabāšanās ilgums.¹ (Papildus skat. 3.pielikumu) Uzskatām, ka jebkurai krasta apbūvei nepieciešama ģeotehniskā izpēte un kontrole.

Jūrmalas piekrastes teritorijai nepieciešams esošās situācijas un attīstības tendenču novērtējums un monitorings, pamatojoties uz piekrastes indikatoru sistēmu pielietošanu; piekrastes teritorijas attīstību virzošo spēku analīze, piekrastes attīstības veicināšanai pielietojamo instrumentu novērtējums un priekšlikumu izstrāde to pilnveidošanai, piekrastes vides komunikācijas sistēmas izveide un finanšu resursu izmantošanas optimizāciju. Informācija par konkrētu indikatoru vērtībām var palīdzēt izvērtēt labākos pilsētas attīstības risinājumus, novēršot situāciju, tiek izmantoti nepietiekamas kvalitātes dati, nepieciešams izstrādāt un pievienot arī cilvēkresursus un piekrastes komunikācijas indikatorus. Pieredze rāda, ka ne visu indikatoru un mērījumu izvēles kritēriji sistēmā

¹ Eberhards, G., Lapinskis, J. *Baltijas jūras krasta procesi. Atlsnts. = Processes on the Latvian Coast of the Baltic Sea. Atlas*. Valsts pētījumu programma „Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi” (KALME). Rīga : LU, 2008. – 54.lpp.

ir skaidri, indikatoriem trūkst „plānošanas dimensijas” – indikatoru sistēmu tās ierosinātāji ir veidojuši atrauti no piekrastes plānošanas procesa.

Piekrastes, t.sk. Jūrmalas indikatoru interdisciplināra sistēma ir praktiski nozīmīga:

- piekrastes integrētas pārvaldības stratēģijas izstrādē (2006.gadā katrai ES dalībvalstij bija jāiesniedz Eiropas Komisijā pirmais ziņojums) un vietējo rīcību programmēšana;
- Latvijas piekrastes attīstības interešu formulēšanā ES dalības kontekstā;
- praktiskajās rekomendācijās Latvijas Vides ministrijai par piekrastes vides aizsardzības un vides kvalitātes saglabāšanas instrumentiem un līdzekļiem, piekrastes vides politikas un rīcības programmu sagatavošanas vadlīnijām un metodikai;
- praktiskajās rekomendācijās par vides pārvaldības instrumentiem un līdzekļiem un vides pārvaldības īstenošanu Latvijas piekrastes pašvaldībās;
- analītisks telpiski informatīvs materiāls, kas var tikt izmantots kā līdzeklis piekrastes pašvaldību attīstības plānu izstrādē.

Attīstīta infrastruktūra veicina valsts ekonomikas attīstību ilgākā laika posmā. Katras pašvaldības mērķis ir nodrošināt labi funkcionējošu infrastruktūru, īpašu uzmanību pievēršot tādiem jautājumiem kā enerģētikas sektora attīstība, transporta infrastruktūras kvalitātes uzlabošana, efektīvu tīklu nodrošināšana, elektronisko sakaru un informācijas sistēmu izveidošana, kā arī ūdensapgādes, kanalizācijas un atkritumu apsaimniekošana. Izstrādājot dažādus plānošanas dokumentus, infrastruktūru iedala divās galvenajās sfērās:

1. Sociālā infrastruktūra, kurā ietilpst skolas, speciālās mācību iestādes, bērnudārzi, bibliotēkas, slimnīcas, dzīvokļi, sports u.c. jomas, kam ir izšķiroša nozīme iedzīvotāju dzīves līmeņa kvalitātes nodrošināšanai.
2. Bāzes infrastruktūra:
 - Enerģētika (elektroenerģija, gāze, naftas produktu rezerves).
 - Sakari (pasts, elektroniskie sakari).
 - Transporta infrastruktūra (autosatiksme, dzelzceļš, maģistrālie naftas un naftas produktu cauruļvadi, gaisa satiksme, ostas).
 - Vides infrastruktūra (ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumi).

Katra no augstāk minētajām infrastruktūras jomām ir svarīga arī Jūrmalai, katru no tām būtu jāizvērtē, lai noskaidrotu kopējo valsts infrastruktūras attīstību. Pašvaldības uzdevums ir panākt, lai pakalpojumi būtu pieejami par ekonomiski pamatotām un minimālām cenām (tarifiem)

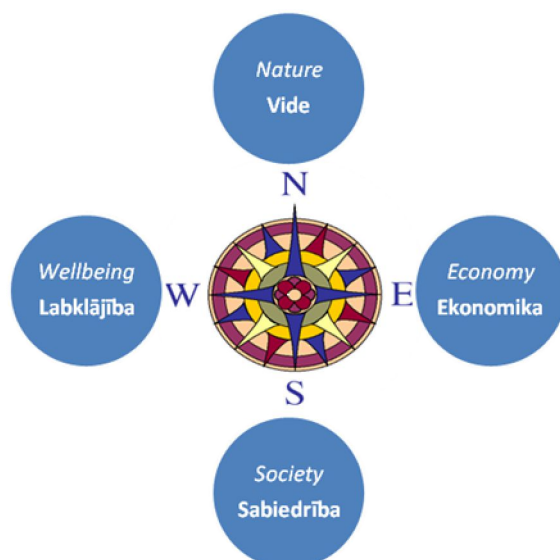
atbilstoši pieprasītajam daudzumam un kvalitātei, racionāli izmantojot resursus, ievērojot starptautiskās saistības un normas vides aizsardzības jomā. Rezultātu var panākt vienīgi ar ekonomisko novērtējumu.

Analizējot sistēmas ilgtspēju, ir jābūt adekvātai informācijai par to, kas notiek sistēmās, kādas ir pašreizējās tendences, jāiegūst informācija, kā mainās sistēmas elementi un kāds ir izmaiņu ātrums, lai izprastu kurp sistēma virzās. Analizējot sistēmas elementu mijiedarbību, ir svarīgi izprast, kā darbojas atgriezeniskās saiknes un kāda ir vairāku faktoru sinerģija. Tas dod iespēju atrast sistēmas posmus, kuros iejaucoties ir iespējams radīt lielākas pozitīvas pārmaiņas.

Praktiskai dažādu sistēmu ilgtspējas analīzei var ieteikt izmantot konsultāciju uzņēmuma ilgtspējas jautājumos Atkisona grupas dibinātāja Alana Atkisona (*Alan AtKisson*) izstrādātās metodes „ISIS katalizators” un „Kompas”. Šīs metodes autors ir plaši izmantojis, strādājot kā konsultants ar lieliem uzņēmumiem, nozaru asociācijām, valdību institūcijām, pilsētu pašvaldībām un starptautiskām nevalstiskām organizācijām visā pasaulē. Svarīgi, ka šādu sistēmas ilgtspējas analīzi veic grupās, kurās iesaistīti dažādu ieinteresētu pušu pārstāvji, tiek izmantota viedokļu un informācijas apmaiņa, ideju ģenerēšana „prāta vētrās” un pēc tam notiek vienošanās par mērķtiecīgu darbu sistēmas ilgtspējas uzlabošanā.

„ISIS katalizators” ir metode, kas sistematizē ilgtspējas analīzes un tālākas ilgtspējas veicināšanas stratēģijas izstrādāšanu. Metode paredz četrus posmus – **Indikatori, Sistēmas, Inovācijas, Stratēģija**, kuru pirmie burti angļu valodā veido vārdu ISIS (*Isis* ir seno ēģiptiešu dievietes vārds, ko latviski pazīstam kā Izīdu).

Ilgspējas novērtējuma *pirmais posms „Indikatori”* nozīmē tādu kvantitatīvu rādītāju izvēli, kas pēc iespējas labāk raksturo pētāmās sistēmas pašreizējo stāvokli un, kas ļoti svarīgi, arī attīstības tendences. Izpētot izvēlēto raksturojošo rādītāju jeb indikatoru izmaiņas, varam konstatēt, vai sistēma attīstās ilgtspējas virzienā, vai gluži pretēji. Indikatoru posmu varētu salīdzināt ar situācijas izpēti, kas balstīta konkrētu faktoru analīzē. Indikatoru izvēlē ir lietderīgi lietot kompasa metodi, kurā tiek iztirzātas četras ilgtspējas jomas, kuru nosaukumu pirmie burti angļu valodā sakrīt ar debespušu nosaukumiem kā kompāsā – vide (*nature*), ekonomika (*economy*), sabiedrība (*society*) un labklājība (*wellbeing*) (sk. 2. attēlu).

2. att. Kompasa metodē izmantoto indikatoru kategorijas

Kompasa metode ir labs instruments, kas pārskatāmi sagrupē informāciju un palīdz izprast ilgtspējas faktorus, ko var lietot kopā ar citām metodēm.

Indikatorus jāizvēlas atbilstoši katras konkrētās sistēmas specifikai. **Vides indikatori** atspoguļo svarīgāko ekosistēmu stāvokli un to izmantošanas intensitāti, kā arī dabas resursu izmantošanu. Indikatori ir, piemēram, vietējās ūdenskrātuves kvalitāte, mežu platību izmaiņas, siltumnīcefekta gāzu emisijas, klimata pārmaiņu ietekme, ekstremālu laika apstākļu radītie zaudējumi, resursu patēriņš, bioloģiskās daudzveidības rādītāji. Jūrmalas stratēģijā tiem atbilst dabas teritoriju īpatsvars, Natura 2000 teritoriju lielums, dabas resursu atradnes (dūņas, minerālūdens) un to ieguves apjomi. Vērtējot resursu ieguves dinamiku, jāpievērš uzmanība, lai to ieguves apjoms nepārsniegtu resursu atjaunošanās spēju.

Ekonomikas indikatori raksturo veidu, kā cilvēki mijiedarbojas ar dabu, cits ar citu, kā izmanto zināšanas, lai saražotu nepieciešamās vai vēlamās preces. Šie indikatori ir saistīti ar darba vietām, pievienoto vērtību, saimnieciskās darbības produktivitāti un efektivitāti. Jūrmalas stratēģijā tiem atbilst naktsmītņu, jahtu piestātņu skaits, transporta un kuģošanas līdzekļu skaits, sabiedriskā transporta pieejamība, (piem., maršrutu kopgarums, vidējais satiksmes intervāls, sabiedriskā transporta cenu izmaiņas), nodarbinātība.

Sabiedrības indikatori raksturo sociālās sistēmas, struktūras un institūcijas, ko veido cilvēku sadarbība. Uzsvars šajos indikatoros ir uz kolektīvo, nevis individuālo, piemēram, līderības kvalitāte un līdztiesība, kompetences līmenis, demogrāfiskā situācija, noziedzības vai drošības līmenis, sabiedrības līdzdalības aktivitāte, izglītības sistēmas rādītāji,

ieinteresēto pušu viedokļu saskaņošana. Jūrmalas stratēģijā tiem atbilst iedzīvotāju demogrāfiskie rādītāji (skaits, izmaiņas, vecuma struktūra, izglītības līmenis), kultūras dzīves notikumi, sporta klubu skaits. Iesakām papildināt šos indikatorus arī ar tādiem, kas raksturotu sabiedrības iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā, cilvēku iesaistīšanos sabiedriskās organizācijās (piem., iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir darbojas nevalstiskās organizācijās, sabiedrisko apspriešanu dalībnieku skaits).

Labklājības indikatori vērsti uz atsevišķiem indivīdiem, ģimenēm vai citiem nelieliem sociālo attiecību tīkliem, kā arī svarīgiem veselības un laimes aspektiem, piemēram, bērnu dzimstības vai mirstības rādītāji, darba nespējas dienu skaits, pašnāvību īpatsvars, aptauju par dzīves kvalitāti rezultāti, izglītības pieejamība, veselības aprūpes pieejamība, attiecības ģimenē un ar kaimiņiem. Šīs grupas indikatori Jūrmalas stratēģijā neparādās un jāatzīmē, ka arī teritorijas plānojumā šīs jomas uzlabošana nav vērojama. Kā galvenos trūkumus varētu atzīmēt iedzīvotāju un arī pilsētas viesu drošības samazināšanos – ugunsgrēku, plūdu, vētru gadījumus, kā arī pieaugot satiksmes intensitātei. Cilvēku labklājība varētu ciest, dzīvojot regulāri applūstošās teritorijās, augstceltnēs, kurām nav nodrošināta ugunsdzēsēju piekļuve, ēkās, kas ir tiešā graustu tuvumā un ar skatu uz tiem.

Ierosinām izmantot tādus indikatorus, piemēram, Jūrmalā dzīvojošo skolas vecuma bērnu īpatsvars, kuri izglītību iegūst Jūrmalā, dabas vai tehnogēno katastrofu radīto zaudējumu apmērs gadā; dabas vai tehnogēnajās katastrofās cietušo cilvēku skaits, Jūrmalā strādājošajos uzņēmumos darbinieku kopējais darba nespējas dienu skaits, jaundzimušo skaits uz 100 000 iedzīvotājiem, pašnāvību skaits uz 100 000 iedzīvotājiem.

Otrais posms „Sistēmas” paredz izvēlēties dažus būtiskākos sistēmas ilgtspēju ietekmējošos rādītājus un izstrādāt cēloņu un sakarību, kā arī atgriezenisko saišu shēmu. Šajā cēloņu un sakarību sistēmā parādās gan tādi procesi, ko raksturo iepriekšējā posmā izvēlētie indikatori, gan var parādīties jauni. Ja šo jauno procesu raksturošanai var atrast piemērotus raksturojošos indikatorus, tad ir vērts papildināt indikatoru sarakstu. (piem. t.s. „*Olborgas saistības*” *Aalborg+10*, skat. 1.pielikumu). Šāda shēma palīdz saprast sistēmas ilgtspēju ietekmējošos faktorus un atrast procesus, kurus izmainot, ir iespēja visefektīvāk izmainīt sistēmu, lai tā attīstītos ilgtspējīgi.

Trešajā posmā „Inovācijas” sistēmas ilgtspēju analizējošie dalībnieki izsaka priekšlikumus, kā iedarboties uz dažādiem sistēmas elementiem, lai tā attīstītos ilgtspējīgi, lai tiktu sabalansētas ekonomiskās, vides kvalitātes, sociālās un labklājības intereses. Atbilstoši „prāta vētras” principiem, šajā posmā neviena ideja netiek kritizēta vai apspriesta, tiek

fiksēti visi priekšlikumi, pat tie, kas šķiet neticami vai nepiemēroti. Ieteikums – nākošajā darba posmā organizēt „prāta vētru”.

Ceturtajā posmā „Stratēģija” iepriekšējā posma idejas tiek rūpīgi apspriestas un no tām izvēlētas dažas vislabākās. To var veikt, piemēram, katram dalībniekam piešķirot trīs balsis un nobalsojot par idejām. Tās, kas ieguvušas lielāko balsu skaitu, tālāk tiek pētītas, analizējot to stiprās un vājās puses iekšējā vidē, kā arī iespējas un draudus ārējā vidē. Pamatojoties uz šīs analīzes rezultātiem, tiek izstrādāta stratēģija turpmākai sistēmas darbībai.

Tālāk stratēģija tiek realizēta ar konkrētu darbību – projektu, procesu, līgumu, likumu un attieksmes maiņas palīdzību. Lai iecerētās pārmaiņas veiksmīgi ieviestu un realizētu, ir nepieciešami konkrēti plāni, resursi, apņēmība, atbalsts, prasmes, spēja pielāgot plānus neparedzētiem apstākļiem. Pārmaiņu realizācijas procesā nepieciešams nepārtraukts mācīšanās process un pielāgošanās ārējo apstākļu izmaiņām. Jāņem vērā, kas ir nepieciešama pacietība un neatlaidība, jo šķēršļi pārmaiņu procesos vienmēr būs. Stratēģijas realizācijas gaitā bieži vien atkal jāatgriežas pie datu analīzes, jānovērtē to izmaiņas pēc atsevišķu plānu ieviešanas, iespējams, jāpārskata sistēmas elementu mijiedarbība. Tas liecina, ka šis ir ciklisks process, kas jāatkārto regulāri.

Analizējot Jūrmalas pilsētas teritorijas plānojumu, var novērot, ka pašlaik lielākā uzmanība tiek pievērsta ekonomiskajiem faktoriem. Vides faktori tiek minēti katrā no pilsētas daļām, tomēr gandrīz visur ir paredzēta tālāka vides izmantošana būvniecībai, reti kur ir uzsvērtā nepieciešamība saglabāt dabisko vidi.

Ieinteresēto pušu iesaistīšana plānošanas procesā

Lai pašvaldība darbotos efektīvi, visos tās dzīves aspektos jāiesaista vietējie iedzīvotāji, jo tas ir viens no galvenajiem pašvaldību raksturojošajiem elementiem un vērtībām.

Izstrādājot pilsētu attīstības plānus, vismaz Rietumu demokrātijas pārstāvētajās valstīs, aizvien lielāka loma tiek piešķirta visu ieinteresēto pušu līdzdalībai plānu un projektu izstrādāšanā. Kaut arī Jūrmalas attīstības plāna izstrādē ir bijušas sabiedriskās apspriešanas, ir noprotams, ka tās bijušas formālas un iedzīvotāju viedokļi ir tikai uzklausi, bet nav radījuši izmaiņas iecerētajā attīstības plānā.

Jūrmalas teritoriālajā plānošanā un konkrētu objektu apspriešanā varētu izmantot Lielbritānijas pieredzi, izmantojot tā saucamo „Projektēšanas izmeklēšanu” (*Inquiry by Design*). Tajā ir paredzēta cieša arhitektu, vietējo iedzīvotāju, vides speciālistu, zemes īpašnieku, pašvaldības pārstāvju, teritorijas plānotāju, ilgtspējas ekspertu, transporta inženieru un pilsētplānotāju sadarbība intensīvos vairāku dienu

semināros, pirms kuriem ir notikusi rūpīga iepazīšanās ar informāciju un objektu realitātē. Īpašās padomdevēju sesijās tiek pieaicināti arī pārstāvji no izglītības iestādēm, vēsturiskā mantojuma saglabāšanas institūcijām, vietējiem uzņēmējiem, veselības nodrošināšanas organizācijām, transporta operatoriem, iedzīvotāju grupām un komunālo pakalpojumu sniedzējiem. Izmeklēšanas procesa sākumā un beigās piedalās arī plašāku ieinteresēto pušu pārstāvji – iedzīvotāji, padomnieki, politikas veidotāji. Šādas „projektēšanas izmeklēšanas” rezultāts ir kopīga vīzija par objekta attīstību, ko ilustrē konkrēti plāni, kā arī kopējais attīstības plāns.

Kad aprīļa vidū veicām daudzu apbūvei paredzēto teritoriju apskati dabā, radās šaubas vai plānotāji tās ir redzējuši. Piemēram, vietās, kur ūdens sniedzās pāri potītēm, ir iecerēta daudzstāvu apbūve. Tehniski ir iespējams šīs teritorijas nosusināt un apbūvēt, bet bez pamatīga pētījuma par šādu pasākumu izmaksām, iespējamām ekoloģiskām sekām un potenciālajiem ieguvumiem, nav pamatoti paredzēt šādas teritorijas apbūvei.

Vides kopējā ekonomiskā vērtība un vērtēšanas iespējas

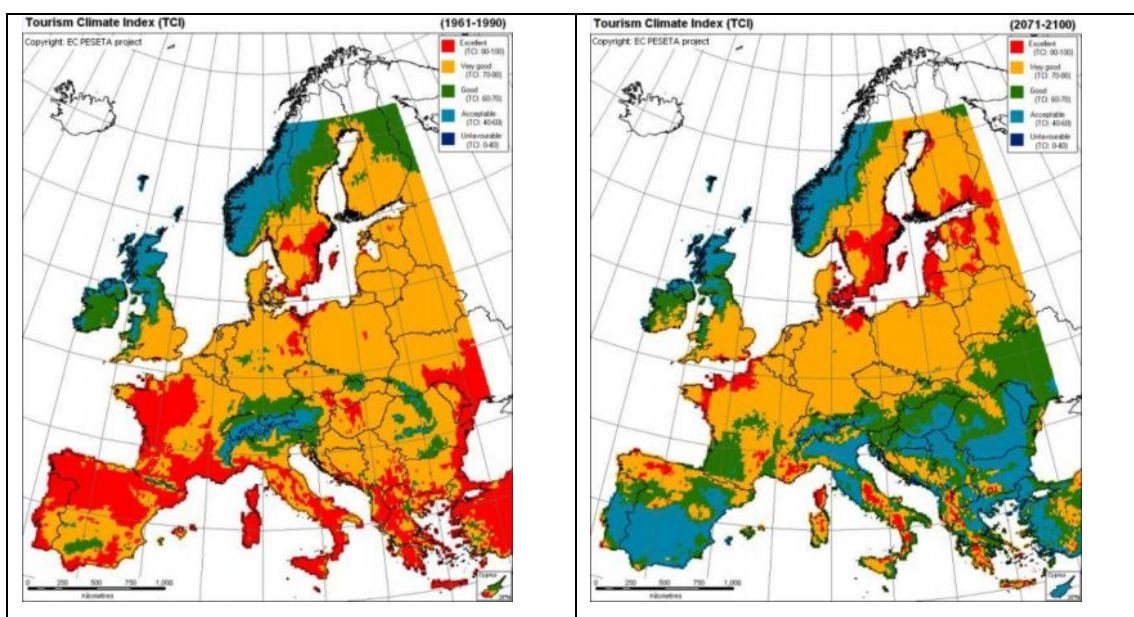
Jāņem vērā, ka visā pasaulē neskartās dabas teritorijas samazinās, līdz ar to arī no biznesa viedokļa raugoties, Jūrmalai ir jācenšas atrast sava īpašā tirgus niša. To nav iespējams iegūt, ja tā kļūs līdzīga simtiem citu kūrortpilsētu, kas būs vai nu labākos klimatiskajos apstākļos, vai tuvāk kādiem kultūras vēstures šedevriem, vai izslavētas ar citām tūristu pievilināšanas jomām. Jūrmalas īpašā pievilcība, kas kalpotu kā konkurences priekšrocība, varētu būt vēl joprojām salīdzinoši plašās saglabātās neskartās dabas teritorijas. Paraugi no daudzām kūrortpilsētām ar apbūvētām pludmales promenādēm no marketinga viedokļa ir uztverami kā signāls, ka šī niša jau ir aizņemta. Tas ir tikai viens no promenādes celšanas indikatoriem, jāņem vērā arī smilšu plūsmas zona – kā tā „nostrādā” Latvijā. Jūrmala var konkurēt ar unikālu balto smilšu pludmali, kas citiem kūrortiem nav. Promenādes bieži vien ir risinājums akmeņaino pludmaļu problēmu risinājumam.

Jūrmalas stratēģijā nav pat pieminētas izmaiņas, ko varētu izraisīt klimata pārmaiņas. Visā Eiropas Savienībā un arī citās pasaules valstīs gan valsts līmenī, gan pašvaldību līmeņos tiek gatavotas vai jau ir izstrādātas pielāgošanās klimata pārmaiņām stratēģijas un plānus. Pielāgošanās pasākumi ir ļoti daudzveidīgi, tie ietver gan dabas pamatnes saglabāšanu, meliorācijas sistēmu uzturēšanu un pilnveidošanu, krūmu un koku aizsargjoslu, mitrzemju, dīķu un niedrāju izveidošanu, zaļo zonu un zaļo jumtu izveidošanu dabiskās drenāžas lietusūdens novadīšanai pilsētās, kā arī tādu ūdens apgādes sistēmu radīšanā, kas spētu darboties mazūdens periodos. Pie tam kūrortu un veselības aizsardzību, kas ir

Jūrmalas stratēģiski nozīmīgas jomas, klimata pārmaiņas varētu ietekmēt ļoti nozīmīgi. Būtiskas klimata pārmaiņu sekas ir jūras līmeņa celšanās, tāpēc būvniecība jūras krastā ir ļoti tuvredzīgs pasākums, kas pakļauj riskam gan cilvēkus, gan ēkas un infrastruktūras objektus. Pieaugot ūdens gada vidējai temperatūrai, ievērojami jāsamazina Baltijas jūras piesārņojuma slodze. Jūrmalas pilsētas teritorijas plānojums šīs slodzes paredz palielināt.

Valsts pētījumu programmas „Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi” rezultāti skaidri liecina par to, ka klimata pārmaiņas izpaužas arī Latvijā, galvenokārt kā vidējās temperatūras pieaugums, nokrišņu pieaugums ziemā un samazinājums vasarā, pastiprinās ūdens izraisītā augsnes erozija, Latvijā parādās tai neraksturīgas sugas, mainās upju notece. Skaidri definēta šī pētījuma rekomendācija ir nebūvēt ēkas un infrastruktūru applūstošajās teritorijās un upju palienēs.¹

Eiropas Komisijas Kopīgo pētījumu centra klimata pārmaiņu simulācijas modeļi liecina, ka līdz šī gadsimta beigām Baltijas jūras piekraste varētu kļūt klimata ziņā pat pievilcīgāka tūristiem nekā Vidusjūra, Adrijas, Melnā jūra vai Atlantijas okeāna piekraste.

3. att. Tūrisma klimata indeksa izmaiņas 20. gadsimta un 21. gadsimta beigās

Avots: EK Kopīgo pētījumu centrs <http://peseta.jrc.ec.europa.eu/docs/Tourism.html>

3. attēlā ar sarkano krāsu ir atzīmētas teritorijas ar izciliem tūrisma klimata indeksa rādītājiem (ar vērtībām 80-100) un ar zilo krāsu pieņemams indeksa līmenis (ar vērtībām no 40-60). Kaut arī šajos

¹ Klimata mainība Latvijā: aktualitātes un piemērošanās pasākumi, atb. red. K. Āboliņa. Rīga: Valsts pētījumu programma KALME, 2009

modeļos Jūrmala abos gadsimtos ir atzīmēta ar indeksa līmeni „ļoti labs” (dzeltenais marķējums), skaidrs, ka arī Jūrmalas pievilcība klimata ziņā uzlabosies, galvenokārt, tāpēc, ka 20. gadsimta tradicionālajos kūrortos gaisa temperatūra būs pārāk augsta un nokrišņu trūkums varētu radīt saldūdens trūkumu. Tūrisma klimata indekss ietver informāciju par temperatūru, mitrumu, saules, lietus un vēja apstākļiem vasaras mēnešos (jūnijs – augusts). Protams, ka šīs prognozes ir ļoti aptuvenas un ietver tikai vienu no tūrisma galamērķu izvēles faktoriem – laika apstākļus. Tomēr, tās sniedz informāciju par to, ka pārmaiņas tūrismā klimata pārmaiņu dēļ ir gaidāmas – vai nu tūrisma sezonas, vai galamērķu izmaiņas, vai citas adaptācijas iespējas.

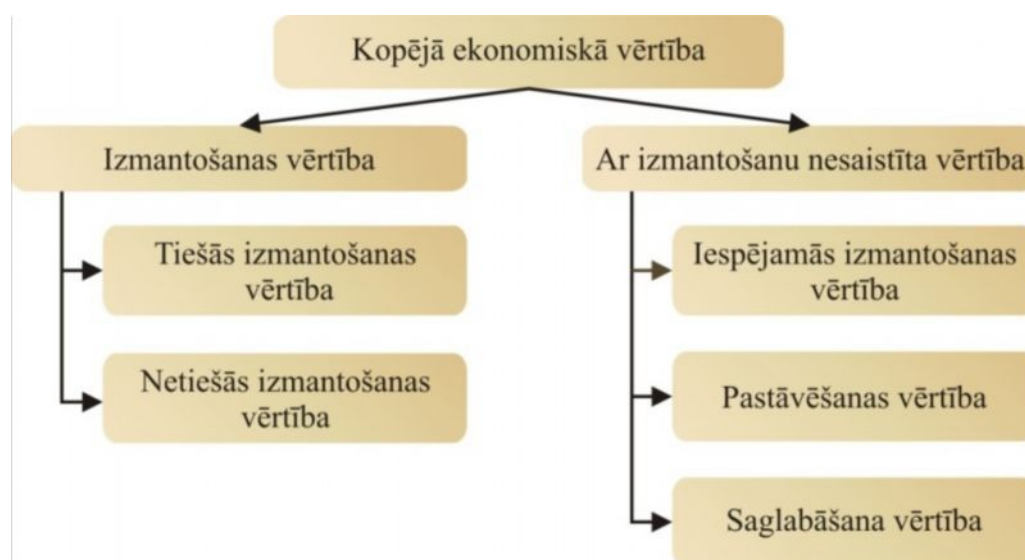
Tā kā ekstremālas dabas parādības kļūs aizvien biežākas, varētu pieaugt ar laika apstākļiem saistītu nāves gadījumu un saslimšanu skaits. Pie tam prognozes liecina, ka Baltijas jūras reģions šajā ziņā ir riska zona, ņemot vērā augsto gaisa mitrumu. Klimata pārmaiņu process neapšaubāmi liecina, ka būs nepieciešamas lielākas zaļās zonas un meži, kas sniedz ēnu un veldzi karstajās vasarās, nodrošina skābekļa ražošanu, saglabā augsnē mitrumu. Tāpēc plaša mežu izciršana vai kāpu izmantošana, lai būvētu dažādus objektus nav pieļaujama, jo var radīt ekoloģiskus draudus nākošajām paaudzēm, ja, protams, tas kaut ko nozīmē mums. Ilgttermiņā prognozējot, mežam būs lielāka vērtība, nekā apbūvētajām teritorijām.

Klimata pārmaiņu kontekstā ir svarīgi saglabāt purvus, mitraines un palieņu pļavas, jo tie ir dabīgi pretplūdu aizsardzības līdzekļi, kā arī nodrošina būtisku nokrišņu ūdens attīrīšanas funkciju un gruntsūdeņu bilanci. Nosusinot purvus, lai varētu attīstīt būvniecību, nākotnē būs spiesti ne tikai būvēt ķīmiskas ūdens attīrīšanas iekārtas, bet arī pretplūdu dambjus. Pie tam, ceļoties jūras līmenim un pieaugot nokrišņu daudzumam, plūdu riski arvien palielināsies un šie ekosistēmu pakalpojumi būs ļoti noderīgi un vērtīgi. Šīs klimata attīstības tendences ir pretrunā ar pilsētas attīstības plānā iecerēto apbūvi tiešā ūdens tuvumā. Attīstības plāns ir ilgtermiņa dokuments un plānot apbūvi tur, kur arvien biežāk pēc ekstrēmiem nokrišņiem vai vētrām būs ūdens, nav ilgtspējīgi. Tā ir nelietderīga resursu izšķērdēšana un iedzīvotāju pakļaušana liekiem riskiem. Kā zināms, papildus glābšanas dienestu izveide plānā nav arī paredzēta.

Vides ekonomikā ir izstrādātas vairākas metodes kā naudas izteiksmē var novērtēt ekosistēmu pakalpojumu vērtību. Kā vienu no metodēm var minēt aizvietojošā pakalpojuma izmaksu metodi, kurā tiek aprēķinātas izmaksas, kas būtu nepieciešamas, lai tādu pašu pakalpojumu, ko ekosistēmas sniedz „par velti”, varētu nodrošināt, ja tās funkcionalitāte tiek traucēta. Piemēram, piekrastes mitraines veic vairākas funkcijas – pretplūdu aizsardzību un ūdens dabisku attīrīšanu. Šīs ekosistēmas vērtība

būs ekvivalenta izmaksām, kas nepieciešamas, lai uzbūvētu un darbinātu ķīmiskas ūdens attīrīšanas iekārtas un uzbūvētu atbalsta sienas vai dambjus, kas nodrošinātu pret vētru radītajiem plūdiem. Pie tam šī būtu tikai daļa no vides kopējās vērtības, jo pastāv arī tā saucamā „netiešās izmantošanas vērtība”, piemēram, klimata regulācija, oglekļa dioksīda absorbcija un skābekļa ražošana, dzīvotne daudzām zīdītāju, putnu un kukaiņu sugām, un „ar izmantošanu nesaistītā vērtība”, kuru tām piešķir cilvēki, lai saglabātu vidi nākamām paaudzēm, citām sugām vai lai saglabātu iespēju to izmantot nākotnē.

Bioloģiskā daudzveidība slēpj sevī iespējas, par kurām mēs vēl nezinām. Piemēram, lietusmežos ir atklātas koku sugas, kuru ekstrakti noder pretvēža preparātu izgatavošanai. Taču tā kā lietusmeži tiek pārmērīgi izcirsti, šī koku suga ir uz izzušanas robežas.

4. att. Vides kopējā ekonomiskā vērtība

Vides kopējās ekonomiskās vērtības galvenās sastāvdaļas ir redzamas 4.attēlā. Ar izmantošanu nesaistīto vides vērtību monetāri novērtē, izmantojot aptaujas, lai noskaidrotu cik lielu vērtību videi (jeb ekosistēmas pakalpojumam) piešķir aptaujātie cilvēki. Tas tiek jautāts formā, kas simulē tirgus situāciju, piemēram, cik cilvēki būtu gatavi maksāt par vides saglabāšanu neskartā veidā vai cik lielu kompensāciju viņi būtu gatavi pieņemt, ja šis ekosistēmas pakalpojums vairs nebūtu pieejams.

Varētu ieteikt Jūrmalas pilsētas teritorijas plānojuma izstrādātājiem pasūtīt pētījumus, kuros tiktu noskaidrota izciršanai paredzēto mežu un apbūvei paredzēto palieņu pļavu un mitraiņu ekonomiskā vērtība un stratēģiskā vērtība. Tad būtu iespējams objektīvāk izvērtēt šo vietu

apbūves ieguvumus un izmaksas. Tādā gadījumā izmaksas būtu gan tās, kas saistītas ar projektēšanu un būvniecību, gan arī tās, kas saistītas ar ekosistēmu pakalpojumu zaudēšanu.

Lai ilustrētu kādas vērtības mums sniedz vide, var pieminēt TEEB (*The Economics of Ecosystems and Biodiversity*) pētījumā noskaidrots, ka pasaules mežu saglabāšana tikai to vienai funkcijai – oglekļa dioksīda absorbēšanai ir 3,7 triljonus USD vērtā katru gadu, bet apputeksnēšanas funkcijas, ko veic bites, vērtība katru gadu veido 153 miljardus EUR. (Vairāk informācijas ir pieejams <http://www.teebweb.org/>)

Vēl kā būtisku labklājības un arī ekonomisku faktoru ir jāatzīmē iepļānotā transporta plūsmas intensitātes palielināšanās. Skaidrs, ka visi iecerētie objekti piesaistīs ievērojami lielāku cilvēku plūsmu, kas izraisīs arī transporta koncentrēšanos atpūtas zonā. Attīstības plānā nav paredzētas vietas lielu autostāvvietu veidošanai vai Park & Ride sistēmas ieviešanai. Praktisko trokšņa un vibrācijas mērījumu rezultāti iekļauti 3. nodaļā. Ņemot vērā fosilā kurināmā izsīkšanu un ārkārtīgi straujo Ķīnas, Indijas, Brazīlijas un citu valstu izaugsmi, pieprasījums pēc autobūvē izmantotajiem resursiem ievērojami palielinās un, atbilstoši tirgus mehānismam, kļūst arvien dārgāki.

Prognozes par 21. gadsimta vidu liecina, ka personīgās automašīnas atkal kļūs par īstu luksusu precī, un to daudzums ievērojami samazināsies. Attīstītajās valstīs nopietni strādā pie sabiedriskā transporta infrastruktūras attīstības, rēķinoties ar straujajām izmaiņām pasaulē. Arī Jūrmalas stratēģiskajā plānā sabiedriskā transporta attīstība ir uzsvērtā, taču teritorijas plānojumā nav skaidri parādīta sabiedriskā transporta, veloslika, kā arī velosomas attīstība. Vairākās pilsētās Eiropā ir aprēķināts, ka izdevīgāk ir nodrošināt bez maksas vai dotētu sabiedrisko transportu, nekā būvēt jaunus ceļus, tiltus, estakādes un stāvlaukumus milzīgajai privāto automašīnu plūsmai, kura, visticamāk, ar laiku samazināsies.

Atzinīgi vērtējam Jūrmalas teritoriālā plānojuma uzskatāmu sadalījumu teritorijās. Tas ļautu ērtāk izvēlēties indikatorus, kas noteiktu teritorijas attīstības būtiskākās prioritātes un ieinteresēto pušu mērķa īstenošanu. Tādejādi varētu nošķirt teritorijas, lai netraucē viena otrai – tās, kurās tiks saglabāts miers, dabas skaistums un izklaides, aktīvās atpūtas zonas, kurās pieļaujams troksnis, izklaides, kazino u.tml. Neveidotos pretruna ar kūrorta misiju. Nav skaidrs, kādēļ netiek risināts jautājums par kultūrainavas attīstību, graustu un pamesto ēku apsaimniekošanu, esošo teritoriju sakārtošanu.

Lai izstrādātu sekmīgu, vietējās sabiedrības atbalstītu, un tieši tāpēc realizējamu, pašvaldības attīstības plānu, vispirms ir nepieciešams noskaidrot, kādas vērtības un no tām izrietošos attīstības virzienus tieši

vietējā sabiedrība (gan kopumā, gan tajās izveidojušās dažādas interešu grupas) uzskata par nepieciešamiem. Lai varētu šo uzdevumu veikt, svarīgi ir noskaidrot kritērijus jeb indikatorus, pēc kuru izpildes (vai neizpildes) ir iespējams novērtēt, vai tik tiešām konkrētā pašvaldība attīstās sevis pašas nospraustajā virzienā. Sekmīgu šādu attīstības kritēriju izvēle var notikt, vienīgi to izstrādē iesaistot visas vietējās sabiedrības mērķgrupas un interešu grupas.¹ (Galvenās metodiskās problēmas indikatoru izvēlē, mērīšanā un praktiskajā pielietošanā, skat. 2.pielikumu).

Jūrmalas pilsētas attīstības stratēģija 2010. – 2030. gadam skaidri norāda uz politisku izvēli – šodienas prioritātēm un stratēģiskajiem mērķiem nākotnei:

- Starptautiski pazīstams, moderns piekrastes kūrorts un populārākā kūrortpilsēta Baltijas jūras reģionā
- Austrumu un Rietumu kontaktu veidošanas un tikšanās vieta Baltijas reģionā
- Kvalitatīva dzīves un brīvdienu vieta, kultūras un sporta centrs².

Rīgas plānošanas reģionālā attīstības padome norādījusi: „Jūrmalas plānojumā ieteicams izskatīt Eiropas un pasaules kūrortu attīstības tendences un, izvērtējot Jūrmalas kūrorta iespējas, atrast tās īpašo „nišu” citu Eiropas ziemeļu daļas kūrortu vidū, izstrādāt atbilstošu pilsētas tēla vīziju un noteikt pilsētas prioritātes” (Institūciju Nosacījumi, 124.lpp.) – uzskatām, ka nosacījums nav īstenots, kritēriji nav uzskaitīti.

Jāuzsver, ka faktiski var uzskatīt, ka ilgtspējas pamatprincipi nav stratēģijā iestrādāti.

¹ Vietējās sabiedrības ierosinātu pašvaldības ilgtspējīgas attīstības indikatoru un rīcības programmas izstrāde/ G.Strēle, A.Builevics, I.Lakute, I.Kudreņickis, V.Bisters, R.Ernšteins/ Ilgtspējīga attīstība Latvijā. 10 gadi kopš Rio sanāksmes un 10 Latvijas neatkarības gadi. LU, Rīga, 2002, 128.lpp.

² http://www.grupa93.lv/jurmala/?page_id=540

2. Komentāri par Jūrmalas teritorijas plānojumu un tajā iekļautajām iecerēm

Komentāri par Jūrmalas teritorijas plānojumu un tajā iekļautajām iecerēm

I. Komentāri par teritorijas plānojumu kopumā

1. Teritorijas plānošanas procesā ir jāievēro Teritorijas plānošanas likumā noteiktie teritorijas plānošanas principi (likuma 3. pants) un uzdevumi (likuma 4. pants).

Tā, piemēram, ilgtspējības princips nosaka, ka jānodrošina esošajām un nākamajām paaudzēm kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, dabas un kultūras mantojuma attīstību un saglabāšanu.

Daudzveidības princips nodrošina, ka teritorijas plānojuma izstrādē tiek ņemta vērā dabas, kultūrvides, cilvēku un materiālo resursu un saimnieciskās darbības daudzveidība.

Teritorijas plānošanas uzdevums ir ne tikai radīt labvēlīgus apstākļus uzņēmējdarbības attīstībai un investīciju piesaistei, bet vienlaikus arī radīt priekšnoteikumus vides kvalitātes un teritorijas racionālas izmantošanas nodrošināšanai, rūpniecisko un vides risku novēršanai, kā arī saglabāt dabas un kultūras mantojumu, ainavas un bioloģisko daudzveidību, kā arī paaugstināt kultūrainavas un apdzīvoto vietu kvalitāti.

Atbilstoši Teritorijas plānošanas likumā noteiktajiem principiem un uzdevumiem ir noteikti arī Jūrmalas plānojuma izstrādes darba uzdevumā (22.11.2007.) minētie principi (ilgtspējības, daudzveidības u. c.), pamatnostādnes („nodrošināt dabas aizsardzības ... saglabāšanu”) un uzdevums („veicināt un nodrošināt Jūrmalas pilsētas ilgtermiņa attīstību atbilstoši Jūrmalas pilsētas attīstības stratēģiskajiem uzdevumiem un Rīgas plānošanas reģiona mērķiem” (tajos Jūrmala noteikta kā valsts nozīmes rekreācijas un SPA medicīnas attīstības centrs).

Mūsdienās ilgtspējīgas attīstības modelim atbilst tāda attīstības politika, kas sabalansē nepieciešamību veicināt ekonomisko izaugsmi un uzlabot ikviena sabiedrības locekļa dzīves kvalitāti, kā arī nepieciešamību nosargāt dabisko vidi nākamajām paaudzēm. **Saskaņā ar Vides aizsardzības likuma 1. pantu ilgtspējīga attīstība ir „sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta un līdzsvarota attīstība, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības un nodrošina vides aizsardzības prasību ievērošanu,**

neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas, kā arī nodrošina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu”.

Teritorijas plānojumā minētas vairākas ieceres, kuru realizācija varētu radīt negatīvu ietekmi uz vidi (piemēram, Lielās promenādes būvniecība, Lielupes krasta apbūve, apbūve applūstošajās teritorijās, enkurobjektu izveide, mola būvniecība un ar to saistītā daudzstāvu namu apbūve var radīt augsnes degradāciju, ainavas degradāciju u.c. negatīvas ietekmes. Sīkāk skat. tālāk tekstā!).

2.Satversmes 115. pantā ir noteikts, ka „Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu”. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 115. pants uzliek par pienākumu publiskajām personām (gan valstij, gan pašvaldībām) nodrošināt minēto tiesību īstenošanu (Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 10. un 11. punkts, Satversmes tiesas 2009. gada 6. jūlija sprieduma lietā Nr. 2008-38-03 9.1. punkts). Tiesības uz labvēlīgu vidi var ierobežot, tās samērojot ar tādām sabiedrības interesēm kā līdzsvarota saimnieciskā attīstība un ekonomiskā labklājība. Tomēr Satversmes 115. pants liedz šīs intereses īstenot tikmēr, kamēr nav rūpīgi izvērtēta to īstenošanas ietekme uz vidi un līdz ar to uz ikvienu sabiedrības locekli, kā arī tad, ja nepieciešamība pēc attiecīgā risinājuma nav sociāli pamatota (Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 13. un 13.2. punkts, Satversmes tiesas 2009. gada 6. jūlija sprieduma lietā Nr. 2008-38-03 9.2. punkts).

Pašvaldības pieņemtajam attīstības risinājumam jābūt ilgtspējīgam-rūpīgi izvērtētam un sociāli pamatotam. Pašvaldība ir atbildīga par to, lai tai piešķirtās rīcības brīvības robežās izstrādājot teritorijas plānojumus un nosakot attīstības risinājumus, tiktu rūpīgi izvērtēta šo risinājumu ietekme uz vidi un līdz ar to uz ikviena sabiedrības locekļa labklājību (Satversmes tiesas 2009. gada 6. jūlija sprieduma lietā Nr. 2008-38-03 9.2. punkts).

Jūrmalas pilsētas Attīstības stratēģijas (2010-2030) stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskatā, kā arī Vides pārraudzības valsts biroja atzinumā vairākos jautājumos norādīts, ka **dažādas stratēģijas ieceres var radīt negatīvu ietekmi uz vidi vai arī stratēģijā nav pietiekami detalizēti vai pamatoti izanalizēta situācija un ieceru ietekme uz vidi, tādēļ tas būtu jādara teritorijas plānojumā. Nav redzams, ka visos gadījumos tas teritorijas plānojumā būtu veikts** (piemēram, nav veikta pilnīga dabisko mežu biotopu inventarizācija, nav pilnībā izvērtēti trokšņu līmeņi un noteikta trokšņa diskomforta zona. Šajos jautājumos jāveic papildus izvērtējums).

3. Teritorijas plānojums ir saistošs kā normatīvais akts, jo ir apstiprināts ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem. Līdz ar to tas rada tiesisku pamatu teritorijas izmantošanai.

Teritorijas plānošanas likuma 4. pantā ir noteikts uzdevums garantēt tiesības izmantot un attīstīt nekustamo īpašumu saskaņā ar teritorijas plānojumu.

Vairāku teritorijas plānojumā minēto ieceru realizācija varētu radīt negatīvu ietekmi uz vidi (Lielā promenāde, Lielupes krasta apbūve, apbūve applūstošajās teritorijās, enkurojektu izveide, mola būvniecība un ar to saistītā daudzstāvu namu apbūve u.c.). Vairumā gadījumu, prognozējams, būs jāveic ietekmes uz vidi novērtējums vai vismaz sākotnējais ietekmes uz vidi novērtējums, kura rezultātā ieceru realizācija varētu arī nebūt iespējama vai var tikt ierobežota.

Uzskatām, ka teritorijas plānošana ir process, kurā ir jāspēj prognozēt, vai ieceres būs arī realizējamas un plānojumā nav jāparedz tādu objektu būvniecība, kuri varētu radīt būtisku negatīvu ietekmi uz vidi.

Šajā punktā minēto ieceru iekļaušana teritorijas plānojumā bez papildus izvērtējuma nākotnē var radīt tiesiskās palāvēības principu pārkāpumus, faktiski pretlikumīgas būvniecības gadījumus „lietderības apsvērumu dēļ” (tādēļ, ka var būt uzsākts būvniecības administratīvais process un būvniecības aizliegums vai ierobežojumi var radīt zaudējumus tiem, kam ir izsniegta būvatļaujas utt.).

4. Teritorijas plānojuma izstrādes un arī ieviešanas procesā ir jāievēro arī Vides aizsardzības likuma 3. pantā noteiktie vides aizsardzības principi, t.sk. arī piesardzības princips (ir pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību), **kā arī izvērtēšanas princips** (jebkuras tādas darbības vai pasākuma sekas, kas var būtiski ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, jāizvērtē pirms attiecīgās darbības vai pasākuma atļaušanas vai uzsākšanas. Darbība vai pasākums, kas var negatīvi ietekmēt vidi vai cilvēku veselību arī tad, ja ievērotas visas vides aizsardzības prasības, ir pieļaujams tikai tad, ja paredzamais pozitīvais rezultāts sabiedrībai kopumā pārsniedz attiecīgās darbības vai pasākuma nodarīto kaitējumu videi un sabiedrībai).

Tādēļ **uzskatām, ka vairāku ieceru gadījumos (skat., piemēram, iepriekšējā punktā jau minētās ieceres) vispirms jāveic papildus vai padziļināta izpēte un tikai tad var lemt par to iekļaušanu teritorijas plānojumā, ja ir tiešām nodrošināta ilgtspējīga attīstība, daudzveidība utt.** Ja ieceres atbildīs šajā dokumentā minētajiem

principiem un normatīvo aktu prasībām, tās var iekļaut teritorijas plānojumā, iespējams, to grozot nākotnē.

5. Uz teritorijas plānošanu attiecas arī Attīstības plānošanas sistēmas likums. Tā 5. pantā ir ietverti attīstības plānošanas principi (līdzīgi kā Teritorijas plānošanas likumā minētie principi, piemēram, ilgtspējīgas attīstības princips, interešu saskaņotības princips, atklātības princips u.c.). **Likumā ir noteikts arī finansiālo iespēju princips, kas nosaka, ka jāizvērtē resursi un jāpiedāvā efektīvākie risinājumi.**

Uzskatām, ka Jūrmalas Domei jāizvērtē finansu, investīciju resursu pieejamība un teritorijas plānojumā jāietver tikai tādas ieceres, kuras iespējams realizēt plānojuma darbības laikā, tātad, 12 gados.

Neatbalstām, ka atsevišķās Jūrmalas daļās tiek paredzēts attīstīt (apbūvēt) faktiski pēdējos atlikušos pašvaldībai piederošos zemes gabalus, parasti paredzot pārveidot dabas teritorijas par apbūves vai tml. teritorijām, jo sabiedrības vajadzības būs aktuālas arī pēc 12 gadiem, tās var mainīties, salīdzinot ar 2011. gada situāciju.

Bez tam, ņemot vērā zemes reformu reglamentējošos normatīvos aktus, pēc zemes reformas palikušie pašvaldībai piederošie zemes gabali ir paredzēti pašvaldības funkciju veikšanai. Jāizvērtē, vai teritorijas plānojumā paredzētā šo zemes gabalu apbūve ir ar mērķi nodrošināt pašvaldības funkciju veikšanu.

Šīs ieceres atkārtoti jāizvērtē.

6. Atbalstāmi un būtu vēl jānostiprina ideja, ka tiek paredzēts attīstīt un revitalizēt degradētās teritorijas (Slokas papīrfabrikas teritoriju, sabrukušo sanatoriju teritorijas, Kūdru u. c.). **Vienlaikus nebūtu pieļaujama jaunu teritoriju degradēšana.** Tāpat vienlaikus ir jānodrošina daudzo Jūrmalā esošo kultūras pieminekļu aizsardzība un īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzība.

Nacionālā attīstības plāna 2007.-2013. gadam (apstiprināts ar MK 2006. gada 4. jūlija noteikumiem Nr.564) apakšnodaļā „Saprātīgi izmantota un saglabāta dabas vide” kā risināmie uzdevumi noteikti – veicināt bioloģiskās daudzveidības un aizsargājamo teritoriju saglabāšanu, kā arī sekmēt degradēto teritoriju sanāciju un revitalizāciju.

Eiropas telpiskās attīstības perspektīvā kā viens no uzdevumiem minēta augšņu aizsardzība kā pamats cilvēces, floras un faunas eksistencei. Augšņu aizsardzības pamatā jābūt erozijas un postījumu novēršanai.

Eiropas Komisijas darba kārtībā un dokumentos pēdējos gados parādās zemes degradācijas jautājumi. Eiropas Komisija 2006. gada 22. septembrī apstiprināja Augsnes aizsardzības tematiskās stratēģijas nostādnes un izstrādāja Eiropas Komisijas direktīvas projektu augšņu aizsardzības jomā „Direktīva, ar kuru izveido pamatnostādnes augšņu

aizsardzībai un groza direktīvu 2004/35/EC” (turpmāk- direktīva). Minētajos dokumentos tiek uzsvērts, ka augsnes degradācija ir nopietna problēma visā Eiropā, un pētījumi liecina, ka degradācijas tempi varētu arvien pieaugt. Augsni būtībā var uzskatīt par neatjaunojamu resursu. Jebkurš bojājums augsnes struktūrā bojā arī citus apkārtējās vides elementus un ekosistēmas. Augsnes degradācijai ir tieša ietekme uz ūdens un gaisa kvalitāti, bioloģisko daudzveidību. Augsnes ir viens no svarīgākajiem resursiem CO₂ piesaistei, kas savukārt ietekmē klimata pārmaiņu procesus. Līdz ar to izmaiņas zemes lietošanas veidos un lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamo zemju samazināšanās, kā arī to noplicināšana būtiski ietekmē klimata pārmaiņu procesus.

Eiropas Komisijas ierosinātās pamatdirektīvas augsnes aizsardzības jomā galvenie principi – nepieļaut turpmāku augsnes degradāciju, saglabāt tās funkcijas un atjaunot degradētās augsnes funkcijas.

Direktīvā kā viens no zemes degradācijas veidiem ir minēta apbūve.

Paralēli direktīvai Eiropas Komisijas Vides ģenerāldirektorāts ir uzsācis tehniskā dokumenta izstrādi par apbūvi, tās negatīvajām sekām uz vidi, šo seku novēršanas iespējām.

Dokumentā minēts, ka apbūves rezultātā zūd augsnes spēja veikt faktiski visas tās funkcijas, samazinās bioloģiskā daudzveidība, ir negatīva ietekme uz gruntsūdeņiem, pilsētas klimatu, globālo klimatu, pārtikas drošumu, negatīva ietekme uz sociālajām vērtībām un iedzīvotāju labklājību (zaļās teritorijas pozitīvi ietekmē labklājības līmeni) utt.

Kā pamatmērķis apbūves jomā ir minēta jau esošo tam paredzēto teritoriju izmantošana apbūvei, ir jāattīsta jau izmantotās teritorijas (t. s. „*brownfield sites*”).

Latvija ir ratificējusi Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par cīņu pret pārtuksnešošanu/zemes degradāciju valstīs, kurās novērojami ievērojami sausuma periodi un/vai pārtuksnešošanās, jo īpaši Āfrikā (pieņemta Parīzē 1994. gadā). Konvencija attiecas uz zemes degradācijas novēršanu arī Eiropā, t. sk. arī Latvijā.

Lai nodrošinātu konvencijas ievērošanu Latvijā, kā arī ES prasību ieviešanu Latvijā augsnes un zemes degradācijas jomā, kā arī ņemot vērā nepieciešamību izstrādāt t. s. „ jumta likumu” zemes izmantošanas un aizsardzības jomā, **tiek izstrādāts Zemes pārvaldības likums (turpmāk-ZPL).**

Šāda likuma izstrāde ir paredzēta arī Zemes politikas pamatnostādņēs 2008.- 2014. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 13.10.2008. rīkojumu nr. 613).

Ministru kabinets 19.04.2010. ar rīkojumu nr. 214 ir akceptējis Zemes pārvaldības likuma pamatnostādnes.

ZPL paredzēts iekļaut zemes izmantošanas principus, kuri saistāmi ar teritorijas izmantošanu, personu tiesībām un pienākumiem zemes izmantošanā un aizsardzībā, piemēram:

- 1) augstvērtīgas lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamās zemes ir saglabājamās, ierobežojot to pārveidošanu uz citiem zemes izmantošanas veidiem un sadrumstalošanu;
- 2) apbūves teritorijas veidojamās saistībā ar tām nepieciešamo infrastruktūru (ceļu tīklu, publisko pakalpojumu sniegšanas nodrošinājumu, sociālo infrastruktūru, no apbūves brīvajām dabas un rekreācijas teritorijām u.c.);
- 3) apbūvei vispirms paredz pārplānojamās apbūves un degradētās teritorijas.

Noteiktos zemes izmantošanas principus paredzēts piemērot ne tikai ikdienas zemes izmantošanas praksē, bet arī, izstrādājot un īstenojot teritorijas plānojumus, detālplānojumus, zemes ierīcības projektus, dabas aizsardzības plānus.

Saskaņā ar ZPL koncepciju degradēta teritorija ir teritorija ar izpostītu vai bojātu augšņu segu, pamestas apbūves, derīgo izrakteņu ieguves, saimnieciskās un militārās darbības teritorijas vai piesārņotas vietas, kuras ietekmē vai var ietekmēt augsnes spēju pildīt tās funkcijas, vidi, cilvēku veselību un drošību, kā arī ainavu, kultūras un dabas mantojumu.

Komentāri par konkrētām iecerēm teritorijas plānojumā

1. Lielupe:

1.1.saskaņā ar Lielupes upju baseinu apsaimniekošanas plānu 2010.-2015. gadam (apstiprināts 06.05.2010. ar vides ministra rīkojumu nr. 143) Lielupei ir ļoti slikta ekoloģiskā kvalitāte. Situācijas uzlabošanas pasākumi jāsāk īstenojot līdz 2012. gada decembrim.

Plānā ir konstatēts, ka visā Lielupes baseina apgabala teritorijā (arī Jūrmalā) gruntsūdeņi nav aizsargāti no iespējamā piesārņojuma. Jāatceras, ka tie ir būtisks dzeramā ūdens ieguves avots.

Galvenie piesārņojuma avoti ir punktveida piesārņojuma avoti, kuru skaits Jūrmalā ir viens no lielākajiem visā upes baseinā (piemēram, Jūrmalā ir konstatētas vairāk kā 30 piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas).

Līdz ar to teritorijas plānojumā ir ļoti uzmanīgi jāplāno jaunu piesārņojošu objektu būvniecība vai tādi nav jābūvē no jauna (piemēram, nav pieļaujama apjomīga Lielupes ūdensmalas apbūve un piekrastes apbūve, jo tā var būtiski palielināt antropogēno slodzi);

1.2.Lielupes upju baseinu apsaimniekošanas plānā 2010.-2015. gadam ir konstatēts, ka Jūrmalā ir applūstošās teritorijas gar Lielupi visā pilsētas teritorijā.

Applūstošās teritorijas ietilpst upes aizsargjoslā.

Plānojot upju aizsargjoslu izmantošanu, jāņem vērā Aizsargjoslu likuma 7. pantā noteiktais šo aizsargjoslu izveides mērķis- „ lai samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz ūdens ekosistēmām, novērstu erozijas procesu attīstību, ierobežotu saimniecisko darbību applūstošajās teritorijās, kā arī saglabātu apvidum raksturīgo ainavu”.

Saskaņā ar Aizsargjoslu likuma 37. pantu šajā joslā ir ļoti ierobežota ēku un būvju būvniecība. Tāpēc, mūsaprāt, nepieciešams atkārtoti izvērtēt, kādas teritorijas iespējams apbūvēt (īpaši ar paredzēto darījumu un mājokļu apbūvi), lai būtu „ievērotas normatīvo aktu prasības, arī prasības, kas noteiktas attiecībā uz ietekmes uz vidi novērtējumu”, kā arī būtu ievēroti sevišķi stingrie būvniecības ierobežojumi 10 metrus platajā joslā, kā arī stingrie galvenās cirtes veikšanas ierobežojumi un meža zemju transformācijas ierobežojumi saskaņā ar Aizsargjoslu likuma 37. pantu;

1.3.mūsaprāt, applūstošo teritoriju apbūve ir jāierobežo arī tādēļ, lai tiktu aizsargāts īpašums (realizējot apbūvi šajās teritorijās, plūdu gadījumā īpašums var tikt nopietni bojāts);

1.4.Lielupes krasti veido unikālu ainavu, tādēļ arī no šāda viedokļa ir būtiski ierobežojama apbūve tās krastos.

Latvija 2007. gadā ir ratificējusi Eiropas ainavu konvenciju. Saskaņā ar šo konvenciju pusēm ir jāveic ainavu aizsardzība- darbības, lai saglabātu un uzturētu ainavas ievērojamās un raksturīgās īpašības (1. pants), savukārt 6. pantā noteikts, ka „ puses apņemas ... identificēt ainavas,... novērtēt identificētās ainavas, ņemot vērā to īpašās vērtības, kuras ieinteresētās puses un iedzīvotāji tām piešķirusi” . Iedzīvotāju acīs apbūvēti Lielupes krasti nav vērtība no ainavu aizsardzības viedokļa;

2. Lielupes tuvumā esošās teritorijas:

2.1.Jāņupītes polderis ir iekļauts ar Ministru kabineta 12.10.2010. noteikumiem nr. 977 „ Noteikumi par nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijām” apstiprinātajā polderu sarakstā.

Ja Jūrmalas pilsēta vēlas paredzēt šajā polderī apbūvi, tai būs jāpārņem no valsts poldera hidrotehnisko būvju uzturēšana un apsaimniekošana.

Tādā gadījumā būs nepieciešams pieņemt pašvaldības saistošos noteikumus par poldera ekspluatāciju un tā būvju uzturēšanu.

Poldera pārņemšana un apbūve ir nopietni jāizvērtē, jo poldera uzturēšanas izmaksas ir augstas (pēc neoficiālas informācijas 2008 gadā tās bija apmēram 10 tūkstoši latu).

Mūsaprāt, apbūve polderī ir jāierobežo, lai tiktu aizsargāts īpašums (realizējot apbūvi šajās teritorijās, plūdu gadījumā vai poldera uzturēšanas iekārtu nepienācīgas darbības vai uzturēšanas gadījumā īpašums var tikt nopietni bojāts).

Līdzīgi gadījumi Latvijā ir bieži sastopami, piemēram, regulāri applūst apbūvētie mazās Juglas polderis Stopiņu novadā, polderis Carnikavā, Ādažu centra polderis, iecerētā apbūves vieta Saliena Babītes novadā .

Saskaņā ar Lielupes upju baseinu apsaimniekošanas plānu 2010.-2015. gadam līdz 2012. gada decembrim ir jāveic Jāņupītes poldera hidrotehnisko būvju stāvokļa izpēte un rekonstrukcija.

Mūsuprāt, tikai pēc šo darbību veikšanas var izvērtēt, vai ir lietderīgi paredzēt šīs teritorijas apbūvi un attiecīgi šīs ieceres iekļaušanu teritorijas plānojumā;

2.2.mūsuprāt, nedrīkst pieļaut apbūvi Baltās kāpas tiešā tuvumā, jo var tikt iznīcināta vai degradēta kāpas vide;

3. Jūra un pludmale:

3.1. esam pret teritorijas plānojumā iekļauto Lielās pludmales promenādes izveides ideju. Apšaubāmi, ka tas ir erozijas novēršanas pasākums, tieši otrādi- tas var radīt papildus augsnes eroziju , kā arī cita veida augsnes degradāciju (skat. punktu par degradācijas jaut.).

Pieredze liecina, ka šādas promenādes pārsvarā veido valstīs, kur ūdeņiem (jūrām) ir akmeņaina piekraste un smiltis pat jāpieved, lai nodrošinātu pludmales izmantošanu rekreācijas vajadzībām (piemēram, slavenie Dienvidfrancijas kūrorti Kannas un Nica, Horvātijas pludmales u.c.);

3.2. jūras krastmala veido unikālu ainavu, tādēļ no šāda viedokļa ir būtiski ierobežojama apbūve tās krastos.

Latvija 2007. gadā ir ratificējusi Eiropas ainavu konvenciju. Saskaņā ar šo konvenciju pusēm ir jāveic ainavu aizsardzība- darbības, lai saglabātu un uzturētu ainavas ievērojamās un raksturīgās īpašības (1. pants), savukārt 6. pantā noteikts, ka „ puses apņemas ... identificēt ainavas,... novērtēt identificētās ainavas, ņemot vērā to īpašās vērtības, kuras ieinteresētās puses un iedzīvotāji tām piešķirusi” . Iedzīvotāju acīs apbūvēta jūras krastmala nav vērtība no ainavu aizsardzības viedokļa;

3.3.saskaņā ar Aizsargjoslu likuma 6. pantu Baltijas jūras un Rīga jūras līča piekrastes aizsargjosla izveidota, lai samazinātu piesārņojuma ietekmi uz Baltijas jūru, saglabātu meža aizsargfunkcijas, novērstu erozijas procesu attīstību, aizsargātu piekrastes ainavas, nodrošinātu piekrastes dabas resursu, arī atpūtai un tūrismam nepieciešamo resursu un citu sabiedrībai nozīmīgu teritoriju saglabāšanu un aizsardzību, to līdzsvarotu un ilgstošu izmantošanu. Izstrādājot teritorijas plānojumu, noteikti jāievēro šīs aizsargjoslas izveides mērķis;

3.4. Latvija ir ratificējusi Helsinku 1992. gada Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzības konvenciju. Helsinku komisijas rekomendācija 15/1 par piekrastes joslas aizsardzību (akceptēta 08.03.1994.) īpaši uzsver, ka šai joslai ir liela ainaviska vērtība, tā ir īpaša vērtība no bioloģiskās daudzveidības viedokļa utt. Rekomendācijā ir ieteikts ierobežot ēku un būvju būvniecību noteiktajās joslās.

4. Daudzstāvu apbūve- visur, kur tā paredzēta, jāizvērtē, vai nevar rasties gaismas tiesības (aizliegt kaimiņam aizbūvēt gaismai priekšā kādu ēku) un skata tiesības (aizliegt visu to, kas atņem brīvu skatu) pārkāpumi saskaņā ar Civillikuma 1188. un 1189. pantu.

Tāpat jāizvērtē, vai netiek pārkāptas kultūras pieminekļu aizsardzības un to aizsargjoslu režīma prasības, būvējot daudzstāvu, kā arī mazstāvu daudzdzīvokļu celtnes. Jāpiebilst, ka šāda apbūve ir neiederīga Jūrmalas vēsturiskajā daļā.

5. Visā teritorijas plānojumā jānodrošina aizsargājamo dabas teritoriju, aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzība, meža aizsardzība, nodrošinot Latvijas likumu „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, Sugu un biotopu aizsardzības likuma, Meža likuma, saskaņā ar tiem pieņemto citu normatīvo aktu ievērošana, Latvijai saistošo ES normatīvo aktu un Latvijas ratificēto starptautisko konvenciju ievērošana (Eiropas Padomes direktīva 79/409/ EEC “Par savvaļas putnu aizsardzību” (02.04.1979.), Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEC “Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību” (21.05.1992.), Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu (Bernes konvencija, pieņemta 16.09.1970.), Konvencija par bioloģisko daudzveidību (pieņemta Riodežaneiro 05.06.1992)).

Tādēļ visur teritoriālplānojumā, kur ir paredzēta aizsargājamo teritoriju vai zaļo teritoriju pārveide par apbūvējamām teritorijām, iecere atkārtoti jāizvērtē. Piemēram, mūsdiā, iecerētā ceļa būvniecība dabas parkā „Ragakāpa” ir pretrunā ar tā dabas aizsardzības plānu.

3. Tehnogēnie aspekti un faktori

Viens no kūrortpilsētas ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikumiem ir tehnogēnās vides (cilvēku radītās vides) risku samazināšana līdz minimumam vai to novēršana vispār. Pilsētu infrastruktūru – ražojošo uzņēmumu, transporta, ēku kompleksu, ūdensapgādes sistēmu u.c. nepilnības rada paaugstinātu augsnes vibrāciju, troksni, ugunsgrēku risku un apkārtējās vides piesārņojumu, kā augsnē, tā arī gaisā.

Pētot augstāk minēto risku ietekmi uz Jūrmalas pilsētas attīstības perspektīvu, tās attīstības plāna kontekstā, tika veikti augsnes vibrācijas mērījumi pie dzelzceļa, kā arī trokšņu mērījumi pie dzelzceļa un aiz priežu audzes aizsargjoslas Meža prospekta saskarsmes teritorijās un dzelzceļu (attīstības plānā paredzētās meža joslas likvidēšanas un apbūves veikšanas vietā – Dzintaros, Meža prosp.).

Vibrācijas mērījumi parādīja, ka sliežu ceļi ir ideālā kārtībā un augsnes vibrācijas riski praktiski nepastāv. Taču citādi ir ar trokšņu līmeni – mērījumi pie sliežu ceļiem parādīja, ka tas ir tuvu maksimāli pieļaujamam līmenim (*Piem. pieļaujamo trokšņa līmeni mājās 7:00-23:00 nedrīkst pārsniegt 55 dBA naktī - ne vairāk par 45 dB*). Pie tam jāņem vērā, ka mērījumi tika veikti dienas laikā, kad kursē tikai pasažieru vilcieni. Eventuāli preču transporta vilcieni rada aptuveni 20 – 25% augstāku trokšņu līmeni, t.i. tas jau pārsniedz maksimāli pieļaujamo, pie tam – tas notiek naktī, kas absolūti nav savienojams ar kūrorta pilsētas pamatfunkciju.

Mērījumu rezultātā salīdzinot trokšņa līmeni pie sliežu ceļa un aiz priežu audzes (Meža prospektā), tika konstatēts, ka priežu audze samazina troksni līdz 78,3 dB (pie sliežu ceļa 87,3 dB).

Tādējādi ir pilnīgi noteikti jākonstatē, ka priežu audzes likvidēšana un būvniecība tās vietā no tehnogēno risku viedokļa ir absurda (ir pretrunā ar kūrortpilsētas ideju).

Pārbaudot dzelzceļa ietekmi no radītā trokšņa un vibrācijas viedokļa, konstatējām, ka troksni samērā labi spēj slāpēt dzelzceļam apkārt esošais mežs, bet vibrācijas no garāmejoša vilciena mērījumu vietā nebija vispār, atšķirībā no garām braucošām automašīnām, kur vibrācijas līmenis bija tuvu pieļaujamajai robežai (0,8). Nav mērījumu par Jūrmalas pilsētas teritorijā esošajām stāvvietām (potenciālajām), taču tika veikti vibrācijas kontrolmērījumi pie Lielupes tilta RIMI veikala stāvvietas, kas parādīja, ka uz 3582¹ m² stāvvietu dienas laikā ir 1,22 m/s² liela vibrācijas slodze, kura liecina, par potenciālu augsnes vibrācijas risku. Pieļaujamā

¹ Laukums mērīts, izmantojot Latvijas ģeotelpiskās informācijas aģentūras karšu pārlūka attālumu un laukumu mērīšanas rīku. Karšu pārlūks pieejams tiešsaistē <http://kartes.lgia.gov.lv>

slodze (vispārējā vibrācija¹ (vidējā vibrācijas ekspozīcijas vērtība 40 stundās) nedrīkst pārsniegt 1,15 m/s². Rezultātā sagaidāma arī ietekme uz tuvumā esošo darba vidi u.tml. Uzskatām, ka komentāri nav vajadzīgi. Tāpēc ieteikums paredzēt plašākus automašīnu stāvlaukumus pirms iebraukšanas pilsētā, lai mazinātu autotransporta slodzi pilsētā.

¹ Prasības aizsardzībai pret vibrācijas radīto risku darba vidē un vibrācijas līmeņa robežvērtības ir noteiktas 2004. gada 13. aprīļa Ministru kabineta noteikumos Nr. 284 „Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret vibrācijas radīto risku darba vidē”. Noteikumi attiecas uz visām nodarbinātības jomām, kurās nodarbinātie tiek vai var tikt pakļauti vibrācijas radītam riskam, izņemot tādu visa ķermeņa vibrāciju uz kuģiem, kuras frekvence ir zemāka par 1 Hz

Trokšņa un vibrācijas mērījumi Jūrmalā

Runājot par ugunsdrošības jautājumiem, jāatzīmē, ka šajā jomā esošajā pilsētas attīstības plāna versijā praktiski nav iestrādes. Esošajā brīdī ugunsdzēsēju depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām un šim mērķim nav rezervēti zemes gabali depo būvniecībai. Ūdens apgāde jāorganizē saskaņā ar LBN 222-99, uguns dzēšanai un glābšanas darbu veikšanai Jūrmalas VUGD nav speciālas tehnikas – auto kāpnes virs 30 m, kā arī nav paredzēti piebraucamie ceļi, lai organizētu ugunsgrēku dzēšanu promenādes teritorijā.

Komentāri pēc atsevišķu objektu apsekošanas

- Lielā pludmales promenāde – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, ūdens apgāde – saskaņā ar LBN 222-99 un piebraucamajiem ceļiem, lai organizētu ugunsgrēku dzēšanu.
- Bražciems 0701, Bijušās atpūtas bāzes „Priedaine” teritorija, 13000060701 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Bulduriem – 8min 38 sek. (ar nosacījumu, ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve) bet normatīvs ir 4 min, ūdens apgāde – saskaņā ar LBN 222-99).

- Teritorija pie Priedaines jahtkluba, Upmalas iela 5, Priedaine 2406, 13000052406 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām – no Bulduriem – 9 min 08 sek. (ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve), bet normatīvs ir 4 min.

- Vikingu iela 19, Jūraslīcis, 13000021721 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām no Bulduriem – 4min 29 sek., bet normatīvs ir 4 min., ūdens apgāde saskaņā ar LBN 222-99.

- Buļļuciems 0102, 13000020102 un Buļļuciems 1601, Jūraslīcis 13000021601 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Bulduriem – 5min 08 sek., bet normatīvs ir 4 min., ūdens apgāde saskaņā ar LBN 222-99, uguns dzēšanas un glābšanas darbu veikšanai Jūrmalas VUGD nav speciālas tehnikas – auto kāpnes virs 30m.

•

- Sala uz Lielupes pie Jūraslīča, Buļļuciems 2301, 13000022301 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Bulduriem – 5min. 08 sek.) bet normatīvs ir 4 min.), ūdens apgāde saskaņā ar LBN 222-99.

- Dubulti 0102, Kāpas pie Dubultu glābšanas stacijas, 13000100102, Jaundubulti 1402, 13000111402 Dubulti 0108, 13000100108 Dubulti 0107, 1300010010, R.Blaumaņa iela 15A, 13000101409 – Uguns dzēšanas un glābšanas darbu veikšanai Jūrmalas VUGD nav speciālas

tehnikas – auto kāpnes virs 30m

- Teritorija pie „Nemo”, Vaivari 1101, 13000171101 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, VUGD ierašanās laiks no Dubultiem – 7min 44 sek. no Slokas 4min 58 sek. (ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve), bet normatīvs ir 4 min., ūdens apgāde saskaņā ar LBN 222-99.
- Teritorija pie „Sundays”, Vaivari 1310, 13000171310 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām no Dubultiem – 6min 41 sek., no Slokas 5min 38 sek. (ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve), bet normatīvs ir 4 min., ūdens apgāde saskaņā ar LBN 222-99.

- JAUNĶEMERI 0201, 13000250201 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Ķemeriem – 5min. 24 sek., no Slokas 5min 14 sek. (ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve), bet normatīvs ir 4 min., ūdens apgāde saskaņā ar LBN

222-99 un uguns dzēšanas un glābšanas darbu veikšanai Jūrmalas VUGD nav speciālas tehnikas – auto kāpnes virs 30m .

- Bražciems 1304, pie Priedaines pārbrauktuves 13000061304 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Bulduri – 6min 28 sek., bet normatīvs ir 4 min, ūdens apgāde saskaņā ar LBN 222-99.
- Varkaļu kanāls, Bražciems 0302, 13000060302 un Bražciems 0209, 13000060209 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Bulduriem vairāk kā 10 min., no Slokas 6min 22 sek., bet normatīvs ir 4 min, ūdens apgāde saskaņā ar LBN 222-99.

- Jūras iela 51, 13000091806, un Jūras iela 53, 13000091807 – Uguns dzēšanas un glābšanas darbu veikšanas Jūrmalas VUGD nav specialas tehnikas- auto kāpnes virs 30m

- Z.Meierovica pr.43B, 13000101909, un Ērgļu iela 2A, 13000091101 – Uguns dzēšanas un glābšanas darbu veikšanai Jūrmalas VUGD nav speciālas tehnikas – auto kāpnes virs 30m

- Turaidas ielas gals pie Lielupes, Turaidas iela 114, 13000098702 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Dubultiem – 4min. 22 sek., no Bulduriem – 5min. 38 sek. (ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve), bet normatīvs ir 4 min.

- Turaidas ielas gals pie Lielupes, Pliekšāna iela 102, 13000098602 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Dubultiem – 4min. 24 sek., no Bulduriem – 5min. 40 sek. (ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve), bet normatīvs ir 4 min.

- Turaidas ielas gals pie Lielupes, Pliekšāna iela 103, 13000098609 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Dubultiem – 4min. 24 sek. no Bulduriem – 5min. 40 sek. (ja ir brīva dzelzceļa pārbrauktuve), bet normatīvs ir 4 min.
- Turaidas ielas gals pie Lielupes Varkaļu 1, 13000098610 – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, no Dubultiem – 4min. 24 sek. no Bulduriem – 5min 40 sek. (ja ir brīvs dzelzceļš) bet normatīvs ir 4 min.

- Asaru prospekts 23/25, Asari, 13000161501 – Uguns dzēšanas un glābšanas darbu veikšanai Jūrmalas VUGD nav speciālas tehnikas – auto kāpnes virs 30.m.

- Lielupes ūdensmala – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, ūdens apgāde – saskaņā ar LBN 222-99 un piebraucamajiem ceļiem, lai organizētu ugunsgrēku dzēšanu.

- D3 Apstādījumu un atpūtas teritorijas – Depo izvietojums neatbilst LBN 201-07 prasībām, ūdens apgāde – saskaņā ar LBN 222-99 un piebraucamajiem ceļiem, lai organizētu ugunsgrēku dzēšanu.

Piezīmes.

1. Pašlaik Jūrmalā ir sekojošie bezūdens rajoni:
 - Priedaine, Bražciems
 - Vārnu krogs
 - Buļļuciems
 - Vaivari, Asari, Meluži, Pumpuri, Jaundubulti, Druvciems, Valteri,
 - Krastciems upes pusē no Slokas ielas līdz Mežmalas ielai
 - Kūdra
2. VUGD esoša tehnika (veci ZIL- Bulduri) var palielināt ierašanas laiku vēl līdz 5 min, un 2 reizes pārsniegt normatīvais laiks, pēc LBN201-07 prasībām.

1.pielikums

Olborgas hartas principi un saistību izpildes raksturošanai pieejamie rādītāji ¹

Olborgas harta definēja principus un nostādnes ilgtspējīgas attīstības veicināšanai Eiropas pilsētās:

1. Ilgtspējīga attīstība ir radošs, vietējs uz līdzsvaru virzīts process, kas ir nozīmīgs visās pašvaldības lēmumu pieņemšanas sfērās, nevis vīzija un nemainīgs stāvoklis.
2. Pašvaldībai attīstības problēmas jārisina dialoga ceļā – pašvaldība nedrīkst “eksportēt” problēmas vai atlikt uz nākotni, bet tās jārisina pašiem vai sadarbībā ar reģionālo vai nacionālo pārvaldes līmeni.
3. Jāveicina pilsētu ekonomikas ilgtspēju, investējot dabas bagātību saglabāšanā un pieaugumā (piemēram, retu sugu dzīves vides saglabāšana, neatjaunojamo enerģijas resursu izmantošanas samazināšana, parku izveide pilsētas centrā) un palielinot eko-efektivitāti (ceļot ēkas, kurās efektīvi tiek izmantota enerģija un lietojot videi draudzīgus pilsētas transporta līdzekļus).
4. Sociālā taisnīguma ievērošana pilsētu attīstībā – ievērot līdztiesības principu attiecībā uz kvalitatīvas vides (laba gaisa kvalitāte, klusa vide) un sociālo pakalpojumu pieejamību (kvalitatīva veselības aprūpe, izglītība, mājoklis un labiekārtotas un funkcionālas atpūtas/rekreācijas teritorijas) dažādām iedzīvotāju un sociālām grupām.
5. Ilgtspējīga telpiskā plānošana – jāveicina kompaktas pilsētas izveide ar blīvāku, daudzfuncionālu apbūvi cilvēcīgā mērogā, lielāku enerģijas efektivitāti un efektīvu sabiedrisko transportu.
6. Ilgtspējīgas transporta kustības plānošana – jāuzlabo pieejamību un jāveicina sociālo labklājību un pilsētniecisku dzīvesveidu, samazinot nepieciešamību pēc transporta. Neatbalstīt nevajadzīgu automašīnu lietošanu, bet prioritāti dot videi draudzīgiem transporta veidiem, tai skaitā gājējiem, velotransportam un sabiedriskam transportam.
7. Atbildība par globālā klimata izmaiņām – nepieciešams pēc iespējas ātrāk samazināt siltumnīcas efekta gāzu emisijas, ko galvenokārt izraisa fosilo kurināmo dedzināšana, un veicināt atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu.
8. Ekosistēmu piesārņojuma novēršana – pārtraukt un novērst gaisa, ūdens, augsnes un pārtikas piesārņošanu ar toksiskām un kaitīgām vielām, kas apdraud cilvēku veselību un ekosistēmas.
9. Sabiedrības informēšana un iesaistīšana ilgtspējīgas attīstības veicināšanā un ieviešanā. Pašvaldībai jāsadarbojas ar visām sabiedrības grupām. Gan sabiedrībai, gan pašvaldības lēmējvaras un izpildvaras pārstāvjiem ir nepieciešama izglītība un apmācības par ilgtspējīgu attīstību.
10. Pašvaldībai jāpielieto dažādus instrumentus un līdzekļus ilgtspējīgas attīstības sekmēšanai – vides datu apkopošana, vides plānošana, ierobežojumu noteikšana, nodokļu politika, ekonomiskie instrumenti u.tml.

Saistību izpildes raksturošanai pieejamie rādītāji:

Sabiedrību iesaistoša pārvaldība

¹ Rīgas pilsētas vides un attīstības politikas vērtējums attiecībā pret Olborgas saistībām. ISBN 9984-9867-0-5 Rīgas vides centrs „Agenda 21”, LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, Rīga – 2005. 38, 68.lpp.

1. Tālāk attīstīt sabiedrībā plaši atbalstītu ilgtspējīgas attīstības pilsētas ilgtermiņa vīziju.
2. Vietējā sabiedrībā un pašvaldības administrācijā attīstīt līdzdalību un iespējas ilgtspējīgai attīstībai
3. Aicināt visus vietējās sabiedrības sektorus efektīvi līdzdarboties lēmumu pieņemšanā.
4. Padarīt pašvaldības lēmumus atklātus, atbildīgus un caurskatāmus.
5. Efektīvi sadarboties ar kaimiņu pašvaldībām, citām pilsētām un pārvaldes līmeņiem.

Pilsētu pārvalde ceļā uz ilgtspējīgu attīstību

6. Stiprināt vietējās Agenda 21 vai citu vietējās ilgtspējīgas attīstības procesu un integrēt to vietējās valdības darbības centrā.
7. Veikt uz ilgtspējību vērstu integrētu pārvaldību, kas balstīta uz piesardzības principu un saskaņota ar topošo ES tematisko pilsētvides stratēģiju
8. Mērķus un to izpildes termiņus noteikt atbilstoši Olborgas saistībām, kā arī izveidot un veikt Olborgas saistību izpildes monitoringu
9. Nodrošināt ilgtspējības vadošo lomu pilsētas lēmumu pieņemšanā, un ka resursu piešķiršana tiek balstīta uz stingriem un plaši atzītiem ilgtspējības kritērijiem.
10. Sadarboties ar Eiropas ilgtspējīgas attīstības pilsētu kampaņu un tās sadarbības tīkliem, lai monitorētu un novērtētu progresu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

Kopējie dabas resursi

11. Samazināt kopējo enerģijas patēriņu un palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru patērētās enerģijas daudzumā.
12. Uzlabot ūdens kvalitāti, taupīt ūdeni un izmantot to efektīvāk.
13. Saglabāt un palielināt bioloģisko daudzveidību, paplašināt dabas un zaļās teritorijas un rūpēties par tām.
14. Uzlabot augsnes kvalitāti, saglabāt zemes ekoloģisko produktivitāti un atbalstīt ilgtspējīgu lauksaimniecību un mežkopību.
15. Uzlabot gaisa kvalitāti.

Atbildīga patēriņa un dzīvesveida izvēle

16. Izvairīties no atkritumu radīšanas, samazināt atkritumu daudzumu, palielināt otrreizējo izmantošanu un pārstrādi.
17. Atkritumu pārvaldē izmantot labākās pieredzes standartus.
18. Izvairīties no nevajadzīga enerģijas patēriņa, un uzlabot energoefektivitāti pie lietotāja.
19. Pielietot ilgtspējīgu iepirkšanos.
20. Aktīvi atbalstīt ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu, sevišķi ekomarkētas, bioloģiskās lauksaimniecības, kā arī ētiskas un godīgas tirdzniecības preces.

Pilsētas plānošana un dizains

21. Izmantot un reģenerēt degradētās teritorijas.
22. Izvairīties no pilsētas izplešanās, nodrošinot piemērotu iedzīvotāju blīvumu pilsētā un dodot priekšroku attīstībai urbanizētās, nevis zaļajās teritorijās.

23. Veidot jauktu zemes lietojumu, lai panāktu labu līdzsvaru nodrošinājumā ar darbavietām, mājokli un pakalpojumiem, dodot priekšroku dzīvojamai funkcijai pilsētas centrā

24. Garantēt pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma piemērotu saglabāšanu, atjaunošanu un lietošanu/otrrreizēju lietošanu.

25. Izmantot ilgtspējīgu dizainu un celtniecības metodes, un atbalstīt kvalitatīvu arhitektūru un celtniecības tehnoloģijas.

Labākas pārvietošanās iespējas, mazāka satiksme

26. Samazināt nepieciešamību pēc personiskā motorizētā transporta un nodrošināt pievilcīgas alternatīvas, kuras pieejamas visiem.

27. Palielināt ar kājām, divriteni vai sabiedrisko transportu veikto braucienu īpatsvaru.

28. Veicināt pāreju uz automašīnām ar zemu emisijas līmeni.

29. Attīstīt integrētu un ilgtspējīgu pilsētas satiksmes plānu.

30. Samazināt transporta ietekmi uz vidi un sabiedrības veselību.

Rīcības veselības jomā

31. Paaugstināt apziņas līmeni sabiedrībā un uzsākt rīcību attiecībā uz veselību ietekmējošiem faktoriem, kuri ir ārpus veselības aizsardzības sektora.

32. Atbalstīt pilsētas veselības attīstības plānošanu, kas nodrošina pilsētu ar līdzekļiem, lai izveidotu un uzturētu stratēģisko sadarbību veselības nodrošināšanai.

33. Samazināt nevienlīdzību veselības jomā un pievērsties nabadzības problēmai, kam nepieciešama regulāra atskaitīšanās par progresu atšķirību samazināšanā.

34. Atbalstīt ietekmes uz veselību novērtējumu kā līdzekli visu sektoru darbības koncentrēšanai uz veselību un dzīves kvalitāti.

35. Veicināt pilsētplānotājus veselības aizsardzības apsvērumus iekļaut plānošanas stratēģijās un iniciatīvās.

Dinamiska un ilgtspējīga vietējā ekonomika

36. Izmantot līdzekļus, kas stimulē un atbalsta vietējo nodarbinātību un biznesa uzsākšanu.

37. Sadarboties ar biznesu, lai veicinātu un īstenotu labu uzņēmējdarbības praksi.

38. Izveidot un pielietot ilgtspējības principus uzņēmējdarbības izvietojumam.

39. Veicināt vietējo un reģionālo dārzeņu un augļu ražošanu un tirdzniecību.

40. Veicināt ilgtspējīgu vietējo tūrismu.

Sociālā līdztiesība un taisnīgums

41. Izveidot un īstenot programmas nabadzības novēršanai un samazināšanai.

42. Nodrošināt līdztiesīgu pieeju sabiedriskajiem pakalpojumiem, izglītībai, nodarbinātības iespējām, informācijai, kvalifikācijas paaugstināšanai un kultūras pasākumiem.

43. Sekmēt sociālās atstumtības mazināšanu un dzimumu līdztiesību.

44. Uzlabot kopienas drošību.

45. Nodrošināt labas kvalitātes un sociāli integrētus mājokļus un dzīves apstākļus.

No vietējā līmeņa uz globālo

46. Izveidot un īstenot stratēģisku un integrētu pieeju globālo klimata izmaiņu seku mazināšanai, un panākt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju pieļaujamu līmeni.

47. Integrēt klimata aizsardzības politiku pašvaldības enerģijas, transporta, iepirkumu, atkritumu, lauksaimniecības un mežsaimniecības politikā.
48. Paaugstināt apziņas līmeni par klimata izmaiņu cēloņiem un iespējamām sekām, un integrēt preventīvas rīcības pašvaldības klimata izmaiņu politikā.
49. Samazināt pašvaldības ietekmi uz globālo vidi un atbalstīt vides taisnīguma principu.
50. Stiprināt pilsētu starptautisko sadarbību un kopā ar vietējām valdībām, pašvaldībām un iesaistītajām institūcijām izveidot vietējos risinājumus globālajām problēmām.

ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS INDIKATORU IZMANTOŠANA LĒMUMU PIENĒMŠANĀ¹

Kādā kontekstā?

- problēmas identifikācija,
- politikas formulēšana,
- politikas īstenošana.

Kā?

- problēmas identifikācija un apziņas veidošana,
lēmumu pieņemšanas katalizācija,
- politikas formulēšana un mērķa nospraušana,
īpaši izmērāmi/novērtējami uzdevumi,
- politikas ieviešana un novērtējums,
vai tiek sasniegti vēlami rezultāti?

Kāpēc?

- indikatori ir informācijas instrumenti,
kas palīdz vienkāršot informāciju,
- nosaka datu vākšanas prioritātes,
kur tie ir visvairāk nepieciešami?
- uzskatāmība,
kādi ir attīstības potenciāla augšanas nosacījumi?

Galvenās metodiskās problēmas indikatoru izvēlē, mērīšanā un to praktiskajā pielietošanā.

Analizējot dažādu projektu pieredzi, izvēloties konkrētu indikatoru, ir jānovērtē sekojoši aspekti:

- indikatora svarīgums,
- datu pieejamība,
- datu ticamība,
- pastāvīga indikatora monitoringa (novērtēšanas, mērīšanas) iespējas (tai skaitā finansiālās iespējas),
- iespēja izmantot izvēlēto indikatoru lēmumu pieņemšanā.

Kvalitatīvam indikatoram ir jāapmierina tādas sekojošas prasības kā:

- jābūt skaidri definētam pēc vērtībām – t.i., nedrīkst būt neskaidrību, kurš virziens ir negatīvais, kurš pozitīvais,
- novērtējamam (mērāmam) ar attaisnojamām finansiālajām izmaksām,
- vēlams, jau šobrīd mērāmam, vai kombinācija no tiem rādītājiem, kuri šodien ir mērāmi,
- sabiedrībai ir jāzina mērījumu, kurus veic eksperti, metodika un jābūt pieejamībai to rezultātiem,
- izvēlētajai indikatoru kopai jābūt vietējo sabiedrību iesaistošai un ierosinošai uz konkrētām darbībām un aktivitātēm – indikatoru izvēles procesu ir jāveic

¹ Vietējās sabiedrības ierosinātu pašvaldības ilgtspējīgas attīstības indikatoru un rīcības programmas izstrāde/ G.Strēle, A.Builevics, I.Lakute, I.Kudreņickis, V.Bisters, R.Ernšteins/ Ilgtspējīga attīstība Latvijā. 10 gadi kopš Rio sanāksmes un 10 Latvijas neatkarības gadi. LU, Rīga, 2002, 129-130.lpp.

ekspertiem un vietējai sabiedrībai kopā un indikatoru sarakstā ir jābūt ne tikai ekspertu ierosinātiem un novērtētiem indikatoriem, bet arī tādiem, kurus iedzīvotājiem var paši novērtēt (izmērīt).

Apkopojot realizēto projektu pieredzi, galvenās pamatproblēmas, ar kurām nākas saskarties indikatoru izvēles procesā un to praktiskajā izmantošanā, ir sekojošas:

- informācijas pārāgregācija – nav ieteicams apvienot pārāk daudz informācijas kopā vienā indikatorā, jo tādējādi šī indikatora sniegtā informācija var būt nepietiekoši izteikta un daudzas esošās problēmas noklusinātas,
- izvēlēties par indikatoru to, ko ir iespējams novērtēt (mērīt) konkrētajā vietā un laikā, nevis to, kas patiesi ir svarīgs no nākotnes attīstības viedokļa,
- indikatora sniegtās informācijas ignorēšana – ja indikators sniedz “sliktas ziņas”, rodas (var rasties) vēlme nepamanīt un izmainīt indikatora sniegto informāciju,
- kā atsevišķu problēmu ir nepieciešams minēt t.s. “vainīgā meklēšanas tieksmi” – indikatori, kas sniedz satraucošu informāciju, var izraisīt centienus atrast vainīgā personu, kura dēļ radusies konkrētā problēma. Lai gan bieži šāds vainīgais tiešām var būt, tomēr parasti tā ir pati sistēmas struktūra, kura rada problēmas un tādējādi ir nepieciešams rīkoties, lai atrastu iespējas mainīt sistēmas struktūru un darbību, nevis, lai atrastu viena konkrēta “vainīgā” personāliju.

3.pielikums

Piekrastes ilgtspējīga attīstība: sadarbības pārvaldība ¹

Jūras piekraste mūsu valstij ir plaša, taču iepriekšējā gadsimta vēsturisko pārmaiņu process šajā teritorijā uzkrājis dažāda rakstura kultūrvēsturisko problēmu mantojumu, kas acīmredzami joprojām nav pietiekami pamatīgi izprasts, atbildīgi un profesionāli pilnveidots. Dažkārt rodas sajūta, ka līdzšinējie centieni pilnveidot piekrastē notiekošos procesus, nodrošināt ilgtspējīgu attīstību ne tikai nepiedodami ieilgst, bet pat tiek apzināti kavēti.²

Pēdējais sistēmiskais Latvijas piekrastes ilgtspējīgas attīstības novērtējums tika veikts 2006. un 2007. gadā, kad Vides pārvaldības katedra piedalījās starptautiskā piekrastes pārvaldības darba grupā, kas Eiropas septiņu valstu piekrastēs izstrādāja un aprobēja piekrastes indikatoru metodoloģiju, un šis darbs tika veikts saistībā ar ES projektu *DEDUCE* (*Interreg* projekts, www.deduce.eu). Tika noteikti indikatori piekrastes ilgtspējīgas attīstības galvenajos mērķsektoros un vērtēta statistiskā informācija par piekrastes 10 km zonu un izmaiņām attiecībā pret 50 km references reģionu iekšzemē (sk. krāsaino ielīmi M). Piekrastes iedzīvotāju labklājību un sociālo vidi raksturo labs nodarbinātības līmenis (bet relatīvi maz darbaspēka ar augstāko izglītību) un neproporcionāls materiālās labklājības pieaugums attiecībā pret zemes īpašumu vērtības pieaugumu piekrastē. Paliek neatbildēts būtisks jautājums par pašu piekrastes teritorijas iedzīvotāju asociēšanos ar piekrasti, tās vērtībām un specifiku.³

Kopumā jāatzīst, ka aprobētā ES indikatorsistēma piekrastes ilgtspējīgas attīstības vērtēšanai sniedz pietiekami kvalitatīvu priekšstatu par novērtējamās teritorijas stāvokli, protams, izņemot integratīvos parametrus un arī pārvaldības parametrus (integrētas pārvaldības vērtēšanai ES ir izstrādāta un tiek aprobēta atsevišķa un šai sistēmai komplementāra metodika). Kopumā var secināt, ka **piekrastes saglabāšana šobrīd dominē pār attīstību, un nav iespējams apgalvot, ka piekrasti raksturotu ilgtspējīga attīstība**. Latvijas piekrastes un iekšzemes atšķirības visumā ir samērā nelielas, izņemot atsevišķus indikatoru segmentus.⁴

Līdzsvarotas/ilgtspējīgas attīstības realizācijas būtisks nosacījums ir kultūras faktoru iekļaušana attīstības stratēģijās – pamatojoties uz šo atziņu, 1991. gadā UNESCO Ģenerālā konference izveidoja Pasaules kultūras un attīstības komisiju, kuru vadīja bijušais ANO ģenerālsekretārs Haviers Peress de Kueljars (*Javier Perez du Cueljar*). 1995. gadā izstrādātajā noslēguma ziņojumā, kas pazīstams ar nosaukumu “Mūsu radošā daudzveidība”, komisija aicināja cilvēci pieņemt jaunu domāšanas veidu, jaunu rīcības veidu un dzīvesveidu, apzināties, ka kultūra ir attīstību veicinošs faktors (*UNESCO, 1995*). UNESCO Ģenerālās asamblejas 31. Sesijā 2001. gadā pieņemta “Vispārējā deklarācija par kultūru daudzveidību”, kurā akcentēta kultūras mantojuma kā nacionālo identitāti veidojoša un arī kā reģionu ekonomisko attīstību veicinoša komponente (*UNESCO, 2001*). Savukārt 2003. gadā pieņemta “Konvencija par nemateriālās kultūras saglabāšanu” (*UNESCO, 2003*) – nemateriālā mantojuma

1 Rakstu krājums R.Ernšteina un R.Jūrmalieša redakcijā, Vides pārvaldības katedra, Ekonomikas un vadības fakultāte, LU 2008,2009, ISBN 978-9984-45-097-1

2 Ģirts Valdis Kristovskis, Eiropas Parlamenta deputāts, Drošības un aizsardzības komitejas priekšnieka vietnieks, Rakstu krājums, 5.lpp.

3 R.Ernšteins, Par piekrastes ilgtspējīgu attīstību Latvijā, Rakstu krājums, 9., 10.lpp.

4 R.Ernšteins, Par piekrastes ilgtspējīgu attīstību Latvijā, Rakstu krājums, 10.lpp.

savdabība izpaužas valodā, mutvārdu tradīcijās, vērtībās, prasmēs un zināšanās, kuras ietekmē t. sk. Cilvēku ētiskos ideālus un attieksmi pret vidi.¹

Globālo klimatu pēdējo simts gadu laikā raksturo ievērojamas pārmaiņas, kas ir ļoti straujas salīdzinājumā ar izmaiņām pēdējo gadu tūkstošu laikā. Tiek vērtēts, ka laika posmā no 1861. līdz 2005. gadam Zemes vidējā temperatūra ir pieaugusi par 0,6+/-0,2°C. Desmit gadi ar augstāko gada vidējo temperatūru globālās temperatūras instrumentālo novērojumu vēsturē (kopš 1850. gada) novēroti pēc 1980. gada, bet septiņi – pēc 1990. gada. Novērojumi apstiprina, ka pēdējās simtgades laikā pieaugusi arī temperatūra virs jūru un okeānu virsmas (IPCC, 2007). Vidējās temperatūras paaugstināšanās pasaules klimata sistēmā ietekmē arī citus vides parametrus – mainās nokrišņu daudzums, upju notece, palielinās ekstremālo dabas parādību, t. sk. sausumu un plūdu, skaits. Pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (angl. *Intergovernmental Panel of Climate Change – IPCC*) pētījumiem, pašreizējo klimata pārmaiņu būtisks cēlonis ir cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā radītie siltumnīcas efektu veidojošo gāzu izmeši. Pat ja globālā mērogā izdosies samazināt, piemēram, oglekļa dioksīda emisijas, būtiska globālā sasilšana turpināsies vismaz visu 21. gadsimtu: pasaulē vidējā gaisa temperatūra celsies 1,4–5,8 °C robežās, bet Pasaules okeāna vidējais līmenis – par 0,3–0,8 m. Reģionālie klimata modeļi rāda, ka Baltijas reģionā klimata maiņas izpausmes būs jūtāmākas, salīdzinot ar globāli vidējiem rādītājiem (IPCC, 2007).²

Komplekso piekrastes ekosistēmu būtiski ietekmē gan specifiskā dabas faktoru dozācija (salīdzinoši spēcīgs vējš, relatīvi zems mitruma līmenis un barības vielu daudzums augsnē u. c.), gan aktīvā cilvēku darbība (būvniecība, atpūtas un tūrisma aktivitātes, mežu izciršana, pelēko kāpu apmežošana). Pasaulē un Eiropā pēdējos desmit gados liela uzmanība tiek pievērsta draudiem piekrastes ilgtspējīgai attīstībai (IA) un, attiecīgi, relevantu tiesību aktu, programmatisku dokumentu un metodoloģiju izstrādei, kas vērsta uz integrētas piekrastes zonas pārvaldības īstenošanu. Tā ir sensitīva problēmsfēra arī Latvijā: nacionālā līmeņa politikas pamatnostādņu un stratēģijas trūkums, nepilnības normatīvo aktu regulējumā, piekrastes teritorijas attīstības un apsaimniekošanas nepietiekama uzraudzība un kontrole minami kā galvenie piekrastes IA šķēršļi mūsu valstī. Vides problēmu risinājumam ir nepieciešamas ne tikai Eiropas un nacionāla līmeņa piekrastes integrēta pārvaldība, bet arī tāda rīcība vietējā līmenī, kuras plānošanā un īstenošanā būtiska loma ir pašvaldībām. Piekrastes pašvaldībās attīstības iespējas nosaka ne tikai tiesību aktos noteiktie ierobežojumi, bet lielā mērā arī šo teritoriju dabas un kultūras mantojums, specifiskie attīstības mērķi. Mūsdienų apstākļos, kad notiek intensīvi būvniecības procesi, tūrisma un citu tautsaimniecības nozaru attīstība, pilsētām ir īpaši nozīmīgi paaugstināt plānošanas procesu un plānu īstenošanas efektivitāti. Stratēģiskā plānošana vērtējama kā nepārtraukts process, kura gaitā analīze, mērķu un uzdevumu precizēšana ir cieši saistīta ar stratēģijas īstenošanu.³

1 Agrita Ozola, Piekrastes kultūrientitātes veidošanās un interpretācija, Rakstu krājums, 16.lpp.

2 K.Āboltiņa, V. Boroņenko, A. Zilāns. Klimata pārmaiņas ūdens vidē un piekrastē: zinātniskās prognozes un pārvaldības praktiķu viedoklis, Rakstu krājums, 33.lpp.

3 M.Zeltiņa, Piekrastes dabas aizsardzība: Pilsetvides plānošanas problemātika, Rakstu krājums , 51.lpp.,(Ruskuls M., Zīra M. (2007) Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2005.gadam un Rīgas attīstības programmas 2006.-2012.gadam izpildes uzraudzības sistēma.Rīgas vides ilgtspējības profils, 29-34.lpp.)

Vides kvalitāte definējama saistībā ar konkrētiem sociāli funkcionālajiem mērķiem, kas pieskaņojami konkrētai vides sistēmai, ekosistēmai, teritorijai. Svarīgs priekšnoteikums vides kvalitātes izvērtējumam un nodrošinājumam piekrastē ir dabas vērtības raksturojošu rādītāju izmantošana līdztekus ekonomikas un sociālās jomas indikatoriem. Piekrastes IA vērtēšanai tiek izmantotas dažādas metodes – Eiropā un Latvijā biežāk lietotās ir ekoloģiskās pēdas nospiedums un indikatoru metode. Bieži izmantoti indikatori dažādās indikatoru grupās (piemēram, Eiropas vienotie IA indikatori, ANO komisijas izstrādātie indikatori, piekrastes IA indikatori) ir sabiedrībai pieejamās zaļās teritorijas, aizsargājamās jūras un sauszemes platības, pusdabisko dzīvotņu platības, dinamiskās krasta līnijas garums u. c. (Zeltiņa, 2003). Šajā nodaļā piekrastes vides kvalitāte raksturota, izmantojot stāvokļa indikatorus (dabisko un pusdabisko biotopu aizņemtās teritorijas piekrastes pilsētās, prioritāri aizsargājamo biotopu skaits), kā arī piekrastei specifisku stāvokļa un ietekmes indikatoru – krasta noskalošanās (abrāzija) intensitāti.¹

Dažkārt nepamatoti tiek apgalvots, ka īpašuma un lietošanas tiesību ierobežojumi Piekrastes aizsargjoslā ir tikai pēdējo gadu jaunievedums. Tieši pretēji – tie pastāvēja gan padomju laikā, gan arī kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas vēl pirms Aizsargjoslu likuma pieņemšanas. Sākotnēji pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas ierobežojumus noteica Ministru Padomes 1990. gada 18. jūnijā pieņemtais lēmums Nr. 30 “Par Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslas paplašināšanu” (Ministru Padomes lēmums ..., 1990), bet pēc tam – Satversmes 81. panta kārtībā 1996. gada 7. augustā izdotie Ministru kabineta noteikumi Nr. 324 “Noteikumi par aizsargjoslām” (Ministru kabineta noteikumi ..., 1996).²

1. Piekrastes aizsargjosla – daudzfunkcionāla dabas sistēma

Laika gaitā ir mainījies priekšstats par dabas aizsardzību un dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, tāpēc piekrastes aizsargjoslas nozīme pašlaik jāaplūko daudz plašāk. Savā būtībā visa piekrastes aizsargjosla ir daudzfunkcionāla dabas sistēma, un arī tās saglabāšana un izmantošana jāskata kompleksi. Piekrastē izveidotajās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ir noteikti īpaši nosacījumi saimnieciskajai darbībai. Vietējie iedzīvotāji un zemes īpašnieki lielākoties dabas aizsardzības prasības uztver kā attīstības ierobežojumu, tāpēc ir ļoti svarīgi veidot **integrētu skatījumu uz piekrasti**, saskaņojot turpmākās attīstības mērķus ar dabas un kultūras mantojuma aizsardzības mērķiem. Pašreiz piekrastes pašvaldību teritoriju plānojumos galvenokārt tiek paredzēti nosacījumi zemes tirgus un jaunās 85 mērķgrupu pieejas un vērtējumi apbūves attīstībai, īpašu uzmanību veltot jaunu ciemu veidošanai un to robežu noteikšanai. Daudz mazāk uzmanības tiek veltīts kultūras mantojuma un dabas aizsardzības vērtību saglabāšanai, bet gandrīz nemaz netiek domāts par piekrastes īpatnējās ainavas saglabāšanu, plānojot attīstību.

2. Valsts un pašvaldību interešu un atbildības saskaņošana

1 M.Zeltiņa, Piekrastes dabas aizsardzība: Pilsetvides plānošanas problemātika, Rakstu krājums, 52.lpp., (Zeltiņa M.2003, Pašvaldību ilgtspējības procesa novērtēšana. LPA konferences „Cilvēks un vide” rakstu krājums, Liepāja: Liepa, 27-35.lpp.)

2 I.Čepāne, Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes tiesiskās aizsardzības aktuālās problēmas, Rakstu krājums, 58.lpp.

Nebūtu pieļaujama vienlaidu apbūves izveidošana gar krastu visā piekrastes garumā. Jāsaprot, ka tāda piekraste vairs nevienam nepatiks un valsts zaudēs potenciāli izdevīgu tūrisma resursu! Piekraste jāsaglabā kā klusa, mazskarta, mierīgai atpūtai un izklaidei piemērota vide ar tradicionālo piekrastes ainavu un apbūvi – nelielām, ne pārāk blīvi izvietotām ēkām (arī viesu mājām, stāvlaukumiem, tualetēm, koka laipām, nelieliem veikaliem un restorāniem). Tai jābūt pieejamai visiem sabiedrības locekļiem, ne tikai tiem, kas spēj uzbūvēt tur savu privātmāju. Mērķtiecīgi novirzīta tūrisma plūsma pa takām, laipām, kā arī stāvvietu ierīkošana veicina trauslās piekrastes ekosistēmas saglabāšanu. Aktīvā tūrisma zona jāveido tālāk no krasta, radot speciālas vietas un infrastruktūru šiem mērķiem. Nevar atļaut realizēt ambiciozus projektus, kas peļņas nolūkos pievilina milzīgus pūļus, rada troksni, piesārņojumu u. c. pārmērīgu antropogēno slodzi trauslajai piekrastes dabai, kā arī traucē tiem, kas vēlas atpūsties.

Lai saglabātu piekrasti kā rekreācijas teritoriju ar īpatnējo ainavu un milzīgo tūrisma potenciālu, par valsts līmeņa atbildību uzskatāmas arī šādas prasības:

- kritēriju izstrāde plānojamo apbūves teritoriju izvēlei, apbūves blīvumam, vizuālajam veidolam, apjomam, izmatotajiem būvmateriāliem u. tml.;
- plaša un kvalitatīva infrastruktūras tīkla izveidošana piekrastes apmeklēšanai gan uz vietas, gan virzienā no iekšzemes;
- lielas apmeklētāju plūsmas plānošana konkrētām piekrastes vietām, kuras šim mērķim ir sagatavotas;
- atpūtas kā pakalpojuma kvalitātes nodrošināšana (prasības ūdens tīrībai, pieejai pludmalei, pludmales infrastruktūrai, viesu namiem, kūrortiem utt.);
- alternatīvu teritoriju noteikšana braukšanai ar kvadricikliem u. tml. iekšzemē, lai novērstu kāpu un meža degradāciju;
- samērīgs, neizbēgams sods likumpārkāpējiem.¹

Piekrastes pašvaldības labi apzinās, ka auto vadītāju sodīšana par iebraukšanu kāpu zonā, pludmalē vai īpaši aizsargājamā teritorijā vēl neatrisina problēmu kopumā. Gar piekrasti ir nepieciešamas jaunas autostāvvietas, kuras būtu savienotas ar labiekārtotām izejām uz jūru, un, protams, visa cita veida piekrastes atpūtas infrastruktūras attīstība.

2.5. Pieeja publiskajiem ūdeņiem

LPPA pievērš uzmanību arī jautājumam par pieeju publiskajiem ūdeņiem. Pašvaldības satrauc, ka gan kājāmgājējiem, gan avārijas un glābšanas dienestiem trūkst pieejas pludmalei un arvien biežāk agrākajiem ceļiem uz jūru priekšā stāv rakstīts “Privātīpašums” vai “Šķērsot aizliegts!”. Faktiski pašvaldībām, neskatoties uz to, ka tās pēc Aizsargjoslu likuma prasības ceļu uz jūru teritorijas plānojumos norāda un uzliek apgrūtinājumu – servitūta ceļš, faktiski nav instrumentu, lai izpildītu likuma prasību un to nodrošinātu. Praksē bieži vien tādos gadījumos zemes īpašnieks pašvaldību iesūdz tiesā.²

Šobrīd ir nepieciešams Latvijas sabiedrībā nostiprināt sapratni, ka Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekraste ir īpaša, savdabīga Latvijas vērtība – nacionālas nozīmes teritorija, kas ir nenovērtēts un šobrīd vēl, izņemot dažas piekrastes teritorijas, visumā

¹ V.Buša, Dabas aizsardzība un piekrastes ilgspējīga attīstība, Rakstu krājums, 84.-86.lpp.,

² G.Lukstiņa, Latvijas piekrastes pašvaldību sadarbības attīstība, Rakstu krājums, 92.lpp.

neattīstīts, bet perspektīvs nacionālās attīstības resurss. Var prognozēt, ka piekrastes nozīme, kā arī ar tās dabas un kultūras aizsardzību un attīstību saistītās problēmas, ņemot vērā globālos izmaiņu procesus, t. sk. klimata izmaiņas un sociālās transformācijas, tikai pieaugs. Piekrastes pašvaldībām ir jābūt gatavām pārmaiņu procesiem – ārvalstu investoru un zemes īpašnieku būvniecības iecerēm, jūras uzplūdu apdraudējumam un krasta noskalošanās procesiem. Īpaši aktuāls jautājums ir piekrastes rekreācijas infrastruktūras attīstība, lai tā būtu gatava uzņemt pieaugošo atpūtnieku slodzi.¹

Sabiedrības līdzdalība ar vides aizsardzību saistītu jautājumu risināšanā demokrātiskā sabiedrībā, t. sk. Latvijā, ir atzīta par nozīmīgu elementu vides pārvaldībā. Šīs līdzdalības nodrošināšanai sabiedrības rīcībā ir efektīvs instruments – vides nevalstiskās organizācijas (tālāk – vides NVO), kuru būtisko un pat izšķirošo lomu dabas resursu saglabāšanā un ilgtspējīgā apsaimniekošanā apliecina, piemēram, piekrastes aizsardzības aktivitāšu īstenošana. Risinot vides pārvaldības problēmjautājumus, īpaši būtiska ir vides NVO darbība sabiedrības vides apziņas attīstībā, kā arī t. s. “sargsuņa funkcijas” realizācija, citiem vārdiem – NVO veiktā valsts un pašvaldību institūciju un uzņēmējdarbības struktūru funkciju izpildes uzraudzība.²

Apkopojot un izvērtējot ar piekrasti saistītos NVO vides aktīvisma labās prakses piemērus, autori izdala piecus būtiskus aktivitāšu kopumus.

- Tiešas vietēja mēroga piekrastes kāpu aizsardzības aktivitātes, piemēram, piekrastes kāpu kontroles reidi, piekrastes kāpu sakopšanas talkas vai priežu stādīšanas talkas.

- **Sabiedrības vides apziņas attīstības veicināšana**, izplatot informāciju par piekrastes kāpu ekoloģisko un rekreācijas nozīmi vietējā, nacionālā un starptautiskā līmenī.

- **Līdzdalība politikas plānošanas dokumentu, t. sk. teritorijas plānojumu izstrādē** vietējā un nacionālā līmenī, lai veicinātu vides aizsardzības aspektu integrēšanu tajos.

- **Vides tiesību izmantošana**, piemēram, ziņojumu nosūtīšana vides valsts institūcijām un tiesībsargājošām iestādēm.

Vides sadarbības attīstīšana – dažādu vides aizsardzības jautājumu risināšanā iesaistīto mērķgrupu, t. sk. vides valsts institūciju, pašvaldību, uzņēmēju, plašsaziņas līdzekļu, sadarbības iniciēšana.³

1 G.Lukstiņa, Latvijas piekrastes pašvaldību sadarbības attīstība, Rakstu krājums, 92.lpp.

2 A.Ozola-Matule, J.Ozols, Vides nevalstisko organizāciju iniciatīvas un sadarbības attīstība piekrastes kāpu aizsardzībai, Rakstu krājums 110.lpp.

3 A.Ozola-Matule, J.Ozols, Vides nevalstisko organizāciju iniciatīvas un sadarbības attīstība piekrastes kāpu aizsardzībai, Rakstu krājums 116.lpp.

© Projekta personāls, saskaņā ar 2011. gada 29.marta līgumu Nr. L 7720,
starp Rīgas Tehnisko universitāti un Jūrmalas aizsardzības biedrību

J. Ieviņš – Projekta vadītājs. Profesors, Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Darba un Civilās aizsardzības institūta direktors, Darba un Civilās aizsardzības katedras vadītājs. LR Labklājības ministrijas un LR Izglītības un zinātnes ministrijas ekspertu grupās likumdošanas aktu un izglītības programmu izstrādāšanas dalībnieks. Dalība projektos:

- ♦ 2008 - IZM-RTU pētniecības projekta “VUGD efektīvai darbībai nepieciešamā materiāli tehniskā un finansiālā nodrošinājuma zinātniskais pamatojums», vadītājs;
- ♦ 2007 - INTERREG IIIA Dienvidu prioritātes projekta «Pārrobežu sadarbības iniciatīvas riska vadības sistēmas veidošanai Latvijas un Lietuvas kaimiņu reģionos», dalībnieks;
- ♦ 2007 - IZM-RTU pētniecības projekta «Pieļaujamā ugunsgrēka riska zinātniskais pamatojums Latvijā», vadītājs;
- ♦ 2007 - IZM-RTU pētniecības projekta «Sprādzienbīstamības un ugunsbīstamības zinātniski pamatota novērtējuma faktoru izpēte un analīze», dalībnieks;
- ♦ 2006 - IZM-RTU pētniecības projekta «Ugunsgrēka riska kvantitatīvā vērtējuma metodikas izstrāde Latvijas mācību iestādēm», vadītājs.

V. Jemeljanovs – inženierzinātņu doktors (Dr.sc.ing.), Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Darba un Civilās aizsardzības institūta, Darba un Civilās aizsardzības katedras profesors. Starptautiski finansētu pētījumu projektu vadība vai līdzdalība to īstenošanā:

- 2010.g. Internacional Finance Corporation A Member of the Wolrd Bank Group) (IFC) par risku novērtēšanu ugunsdrošības jomā Tadžikistānā, projekta eksperts un konsultants
- 2006.-2008.g. – „Pārrobežu sadarbības iniciatīva, krīzes vadības sistēmas Latvijas un Lietuvas kaimiņu reģionos” 2006-2008. g. ERAF līdzfinansējums, kopā ar Jelgavas pilsētas Domi, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu, Rīgas Tehnisko universitāti, projekta vadītājs no RTU puses.

Zinātnisko līgumdarbu vadība vai līdzdalība to īstenošana:

- 2008.g. - IZM - RTU Projekts R7364 „VUGD efektīvai darbībai nepieciešamā materiāli-tehniskā un finansiālā nodrošinājuma zinātniskais pamatojums”, pētnieks - izpildītājs.
- 2007.g. - IZM - RTU Projekts R7219 „Pieļaujamā ugunsgrēka riska zinātniskais pamatojums Latvijā”, pētnieks - izpildītājs.
- 2006.g. – 2007.g. - RTU Projekts Nr.28-2006/11 „Sprādzienbīstamības un ugunsbīstamības zinātniski pamatotu izvērtējumu faktoru analīze”, projekta vadītājs.
- 2006.g. - IZM - RTU Projekts U7112 ”Ugunsgrēka riska kvantitatīva vērtējuma metodikas izstrāde Latvijas mācību iestādēm”, pētnieks - izpildītājs.
- 2005.g. - Latvijas Policijas pasūtījums par A/s „Komēta” ugunsgrēka ekspertīzi, krimināllieta Nr. 1095139801

Patenti: Nr.11668, indekss A62C5/00 ”Ugunsdzēsšanas maisījums” un Nr.11669, indekss A62D1/00 “Ugunsdzēsšanas maisījums”

Dz. Atstāja – Banku augstskolas Uzņēmējdarbības un biznesa informātikas katedras asociētā profesore, Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes, Darba un civilās aizsardzības katedras vadošā pētniece, Tehnogēnās vides drošības zinātniskās laboratorijas vadītāja. Latvijas Zinātnes padomes eksperta tiesības Vadībzinātnes nozares Uzņēmējdarbības vadības apakšnozarē. Pētījuma virzieni: ilgtspējīga attīstība, vides pārvaldība, tehnogēnās vides risku ekonomiskais novērtējums un prevencija.

Dž. Dimante – docente Latvijas Universitātē, kur 2007. gadā ir ieguvusi doktora grādu ekonomikā, kā arī diplomu ekonomikā Kembridžas universitātē (Lielbritānijā). Docētie studiju kursi ir saistīti ar vides un dabas resursu ekonomiku, līdzsvarotas attīstības vadīšanu un optimizācijas teoriju. Galvenās pētniecības tēmas saistītas ar ilgtspējīgu attīstību, ekonomisko instrumentu izmantošanu, zaļo ekonomiku un izglītību ilgtspējīgai attīstībai. Džineta Dimante ir LU Ekonomikas un vadības fakultātes zinātņu prodekāne un Latvijas Universitātes senatore, kā arī Zaļās Ekonomikas Institūta (Oksforda, Lielbritānija) un Latvijas Ekonometristu asociācijas biedre.

J. Malzubris – Kopš 1992. gada strādājis Ekonomikas un vadības fakultātes Ekonomisko sistēmu vadības teorijas un metožu katedrā par pasniedzēju.

Piedalījies šādos pētījumos:

- ♦ 1999.-2000. Pētījums par tabakas akcīzes nodokļa ietekmi uz tabakas patēriņu (Pasaules Bankas un Labklājības ministrijas atbalstīts projekts);
- ♦ 1997.-1998. Pētījums par iedzīvotāju gatavību maksāt par ūdens kvalitātes uzlabošanu (VARAM un Harvardas institūta kopprojekts).

Lasījis akadēmiskos kursus «Dabas resursu ekonomika», «Vides ekonomika» Latvijas Universitātē. No 1995. līdz 1999. gadam darbojies kā koordinators un darba grupas loceklis Baltijas Universitātē (centrs Upsalā) programmā: «Baltijas jūras vide», un «Ilgtspējīgs Baltijas reģions». No 1997. līdz 1998. gadam darbojies Latvijas Attīstības aģentūrā, bijis eksperts darba grupā, kas gatavoja līgumu starp Latvijas valsti un AMOCO par naftas ieguvī Baltijas jūrā.

G. Rūtiņa – Juriste, konsultante, lektore vides aizsardzības tiesībās un vides aizsardzības vadīšanā Latvijas Universitātē un Rīgas Stradiņa universitātē, piedalījies vairāku politikas dokumentu, likumu un daudzu citu normatīvo aktu izstrādē vides aizsardzības, vides veselības un sabiedrības veselības jomās, liela pieredze darbā valsts pārvaldē vides aizsardzības un sabiedrības veselības jomās.

A. Vītola – Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Darba un Cīvilās aizsardzības institūta sekretariāta vadītāja.